

Korupce – globální problém

Univerzita Karlova v Praze - Fakulta Humanitních studií

Student : Miloš Minčíč, MBA (UČO : 8303)

Typ práce : Bakalářská práce

Vedoucí bakalářské práce : ing. Inna Čábelková Ph.D.

Zpracováno : Praha, 2008

Poděkování

Rád bych tímto poděkoval mojí vedoucí bakalářské práce ing. Inně Čábelkové Ph.D. z Fakulty Humanitních studií Karlovy university v Praze za její cenné rady, kritický pohled a velmi profesionální spolupráci při vedení této práce.

OBSAH

1.	CÍL PRÁCE	5
2.	KORUPCE	5
	Korupce a její historie	5
	Co je to vlastně korupce dnes?	8
	<i>Peněžní korupce</i>	11
	<i>Úplatkářství</i>	12
	<i>Byrokratická korupce</i>	12
	<i>Politická korupce</i>	13
	<i>Manažerská korupce</i>	13
	<i>Strategická korupce</i>	14
	<i>Vůdcovská korupce</i>	14
	<i>Korumpování systému</i>	14
	<i>Korupce v policii</i>	15
	<i>Nepotismus</i>	17
	<i>Korupce a globalizace</i>	17
3.	KORUPCE JAKO KULTURNÍ PROBLÉM	18
	Úplatky a dary	18
	Důvěra	19
	Pověst	20
	Vzájemné závazky	21
4.	KORUPCE JAKO HOSPODÁŘSKÝ PROBLÉM	22
	<i>Platby, které srovnávají nabídku a poptávku</i>	22
	<i>Fixní nabídka</i>	24
	<i>Proměnlivá nabídka</i>	25
	<i>Úplatky jako motivační prémie úředníkům</i>	26
	<i>Úplatky za snížení nákladů</i>	27
	<i>Daně a cla</i>	28
	<i>Organizovaný zločin a korupce</i>	30
	<i>Korupční příležitosti a podněty, důsledky korupčního jednání</i>	30
	<i>Boj společnosti s korupcí a způsoby prevence</i>	33
5.	METODOLOGIE MĚŘENÍ KORUPCE	39
	Metodologie měření korupce	39
	Expertní hodnocení	40
	Šetření v rámci firem a obyvatel	43
	Složené indexy	45
	Kroky standardizace dat	47
	1. krok:.....	47
	2. krok:.....	48
	Využití objektivních dat	48
6.	SHRNUTÍ	49
7.	ZÁKLADNÍ HYPOTÉZY	50
	Popis dat	50
	Výsledky lineární regrese (grafy)	51
	Interpretace výsledků grafů č. 1 – č. 11	56
	Shrnutí	59
8.	ZÁVĚR	60
	Přílohy	60
	Příloha č. 1 - Souvislá řada údajů od 1998 do 2007	61

Příloha č. 2 – CPI 1998	64
Příloha č. 3 – CPI 1999	66
Příloha č. 4 – CPI 2000	69
Příloha č. 5 – CPI 2001	71
Příloha č. 6 – CPI 2002	73
Příloha č. 7 – CPI 2003	76
Příloha č. 8 – CPI 2004	79
Příloha č. 9 – CPI 2005	83
Příloha č. 10 – CPI 2006	87
Příloha č. 11 – CPI 2007	91
Příloha č. 12 – Číselník - přehled zemí	95
Příloha č. 13 – GDP - 1999	98
Příloha č. 14 – GDP - 2002	103
Příloha č. 15 – GDP - 2003	108
Příloha č. 16 – GDP - 2004	113
Příloha č. 17 – GDP - 2005	119
Příloha č. 18 – GDP - 2006	125
Příloha č. 19 – GDP - 2007	131
Použitá literatura a internetové zdroje	137

1. CÍL PRÁCE

Cílem teoretické části této práce je nahlédnout na korupci jako na globální problém dnešní doby. Korupce není na světě stejná, avšak projevuje se vždy a všude, kde dochází k zneužití moci za účelem získání prospěchu. Z ekonomického pohledu korupce neohrožuje jenom zasažené státy, avšak i celkovou stabilitu lidské společnosti v společenské, kulturní, ekonomické rovině.

V praktické části této práce se zaměřuji na prokázání vztahu mezi HDP (vyjádřenou HDP per capita) jednotlivých států a mírou korupce (vyjádřenou indexem CPI) prostřednictvím regresní analýzy (za období 1998 -2007). Výstupem je potvrzení závislosti, potvrzení trendu a následná interpretace.

2. KORUPCE

Korupce a její historie

Cílem této kapitoly je pojednat o genezi korupce a jejím historickém vývoji.

Korupce provází lidstvo od samého počátku. Existuje a existovala ve všech společenských a státních útvarech. Korupci jako takovou je nutno vnímat, v dějinách lidstva, v kontextu historického pojmání korupce samotné. Pohled na korupci měnila praxe dané společnosti, etické a morální normy nastavené danou společností. Právní normy ošetřující korupci se vytvářely a měnily postupně v návaznosti na změny etických a morálních hodnot.

Jinými slovy, to co bylo v jedné společnosti možné, tak to se v druhé mohlo považovat o za korupci. Například v období římské republiky nebylo možné kupování hlasů, jednalo se o nezákonnou činnost. Na druhou stranu ještě počátkem 20. století země jako Francie a Spojené království Velké Británie tolerovaly prodej veřejných úřadů.

Korupce souvisí s výkonem moci, podle Konfucia : „...každá moc svádí lidstvo ze správné cesty, absolutní moc ho kazí...“.¹

V životě starých Řeků hrály významnou roli dary. Dary se poskytovaly v očekávání vzájemného obdarování. Již Aristoteles kritizoval tehdejší mravy: „...velký počet lidí se uchyluje k jistému způsobu života kvůli vlastnímu obohacení ze ctižádosti...“.² Řeční politici museli zdůvodňovat své veřejné výdaje před tribunálem občanů. Filozof Platón byl nesmiřitelný vůči korupci a tvrdil, že každý občan, který přijme dar výměnou za veřejnou službu by měl zemřít bez řádného pohřbu a cti. Vnímání korupce bylo jednoznačně negativní, avšak v klasickém Řecku (5-4. století př. n. l.) není korupce či úplatkářství zaznamenáno jako protiprávní čin.³

Za protiprávní činy byly považovány:

- vražda,
- krádež,
- cizoložství,
- podvod,
- travičství.⁴

Řecká společnost se však snažila korupci minimalizovat a předcházet jí, o čemž svědčí organizace principů athénských úřadů:⁵

- princip výběru úředníků, tj. všichni byli vybíráni z řad občanů losem. Byla-li požadována jejich odbornost (vojenství), tak byli voleni,
- princip dočasnosti výkonu funkce, tzv. anuita (roční působení),
- princip odpovědnosti, tj. povinné podávání zpráv úředníků radě na měsíční bázi. Existovala možnost si stěžovat na úředníky, poté odstoupivší úředník nemohl nastoupit na jiné místo,
- princip kolegiality, tj. bylo stanoveno pravidlo, že se jednalo a rozhodovalo ve sborech (kolegiálně),
- princip bezplatnosti, tj. výkon byl službou vlasti, byl bezplatný,

1 Čínský filosof Kung-tse(551-479) Zdroj : Právní dějiny , 2005 (Židlická M. Starověké Řecko, s.87)

2Starořecký filosof (384-322 př. n. l.), Zdroj : Právní dějiny , 2005 (Židlická M. Starověké Řecko, s.87)

3 Zdroj : Právní dějiny , 2005 (Židlická M. Starověké Řecko, s.125-126)

4 Zdroj : Právní dějiny , 2005 (Židlická M. Starověké Řecko, s.125-126)

5 Zdroj : Právní dějiny , 2005 (Židlická M. Starověké Řecko, s.125-126)

- princip jedné instituce, tj. úřady nebyly v hierarchii, tzn. finálně rozhodovaly konečně. Existovala možnost odvolání, avšak nikoliv k vyššímu úřadu, ale k lidu (ekklésii)
- zákaz kumulace a opakování funkcí, tzn. že občan směl vykonávat jen jeden úřad a tímž úředníkem směl být jednou za život.⁶

Podíváme-li se do římského období, tak základními republikánskými orgány starého Říma byla lidová shromáždění (prvek demokratický), senát (prvek aristokratický) a magistratury (prvek monarchistický). V době římské nadvlády korupce sílila, prodávaly se zejména úřednické tituly. To bylo jednou z hlavních příčin úpadku Říma, neboť lidová shromáždění a magistratury byly považovány za zkorumpované části. Magistrátům jako nositelům státní moci tehdejší římská společnost věnovala velkou pozornost a snažila se předcházet korupci nastavení obdobných principů jako u athénských úřadů.

Magistráti byli úředníci volení z řad občanstva, úřad byl tak přístupný každému Římanovi. Volbu magistrátů provádělo lidové shromáždění. Organizace římských úřadů se řídila principy:⁷

- princip anuity, tj. úředník byl volen na jeden rok,
- princip bezplatnosti, tj. výkon funkce byl službou pro vlast, úředník nebyl za tuto službu honorován,
- princip kolegiality, úřad byl obsazen vždy několika kandidáty a jejich pravomoc byla stejná. Navíc jejich jednání bylo společné, tzn. Že oprávněný kolega mohl zmařit jednání svého druha ve službě. Jinými slovy nikdo nemohl jednat „sám za sebe“,
- princip odpovědnosti, tzn. že magistráti po skončení svého funkčního období odpovídali za svůj výkon ve funkci lidovému shromáždění. Nesli za své jednání odpovědnost.
- zásada intercese – ius intercessionis – jednalo se o vyšší formu kolegiality, de facto existovala možnost – právo zrušit rozhodnutí úředníka vyšším úředníkem.

Korupční praktiky byly v průběhu lidských dějin různě posuzovány, a s tím trestně hodnoceny. Například to lze dokreslit při přijímání darů úředníky při výkonu státních povinností. V případě, že dary nebyly spjaty s úředními výkony, někdy byly a někdy zase nebyly považovány za korupci.

⁶ Zdroj :Lombard P., Neřest a ctnost. Portréty z dějin korupce. 2001. Praha, Nakladatelství Themis str.5
⁷ Zdroj: Právní dějiny , 2005 (Židlická M. Starověké Řecko)

V období evropského středověku se v tehdejších státech vyskytovala korupce taktéž.

Příčinou korupce bylo:

- nedostatečné nastavení právních norem,
- existence velkých rozdílů mezi bohatou a chudou společenskou vrstvou,
- zneužívání světské a církevní moci.⁸

K formě korupce docházelo zneužitím monopolního charakteru úřadu., tj. požadovalo se od lidí plnění služeb pro vlastníka úřadu.

V době osvícenství znalec tehdejších francouzských poměrů Charles Lius Montesquieu uvedl: „...*Existují dva druhy korupce. Jeden, když lid vůbec nedodrží zákony, a druhý, když ho korumpují samotné zákony. Je to nemoc nevyléčitelná, neboť tkví v samotném léku...*“.⁹

19. století rozšířilo korupční prostředí o dva nové faktory, a to: politické strany a tisk. Korupce zasáhla politiky a jejich strany a započal silný politický vliv korupce na státní záležitosti.

Co je to vlastně korupce dnes?

Cílem této kapitoly je vymezit význam korupce z něžž bude patrné vnímání korupce moderní společností. Na základě charakteristických znaků korupce lze pracovat se sjednocenou definicí korupce.¹⁰

Například Světová banka popisuje korupci jako: „*zneužití veřejné pravomoci (síly) k soukromému, především ekonomickému prospěchu*“.¹¹

Původ pojmu „korupce“ je reflexí latinského výrazu „*rumpere*“, jehož význam je: přetrhnout, rozlomit. Samotná definice pojmu vychází z latinského výrazu „*corruptus*“, který reflektuje „zlom“, tj. následek pokřiveného jednání při němž musí dotyčný změnit své postoje, hodnoty či názory. Doslovným překladem lze dospět k výrazům: zkažený, mravně zvrácený, zvrhlý a podplácený.

⁸ Zdroj :Lombard P., Neřest a ctnost. Portréty z dějin korupce. 2001. Praha, Nakladatelství Themis str.45

⁹ Představitel francouzského osvícenství (1689-1755), Zdroj :Lombard P., Neřest a ctnost. Portréty z dějin korupce. 2001. Praha, Nakladatelství Themis

¹⁰ viz. Část práce Vymezení pojmu korupce dle charakteristických znaků a část Sjednocení definice korupce

¹¹ Zdroj: Hellman, Jones, Kaufmann, 2000, dílo : Seize the State, Seize the Day : State Capture, Corruption and Influence in Transition Economies, In Word Bank policy research working paper, www. worldbank. org)

Zůstaneme li u latiny, tak korupci lze odvodit taktéž z úsloví *do, et des*, tj. v českém překladu: *dávám, abys dal*. Anglický jazyk užívá spojení *person's bribe* ve smyslu nabídky, slibu nebo zajištění jakékoli výhody nebo soukromého zisku.

Korupcí se tedy rozumí aktivita, která generuje neoprávněný prospěch. Profituje subjekt (osoba / firma), který za to poskytuje jakékoli výhody tomu, kdo samotný prospěch poskytuje. Korupce je tak vlastně dohodou mezi jedincem, který platí (uplácující, korumpující), a příjemcem – podpláceným, korumpovaným.

Často citovanou klasickou definicí korupce je: „...*korupce je chování, které se z důvodů dosahování soukromých (osobních, rodinných, úzce skupinových) finančních nebo statusových zisků odchyľuje od formálních povinností vyplývajících z veřejné role anebo přestupuje normy proti výkonu určitého typu soukromého vlivu...*“.¹²

V posledních letech vlády České republiky ve svých dokumentech týkajících se korupce významově ukotvují korupci jako: „...*zneužití postavení spojené s porušením principu nestrannosti při rozhodování, motivované snahou po zisku. Korupce je tak projevem chyby v rozhodovacím (řídícím) procesu. Součástí korupčního vztahu je vždy ten, kdo rozhoduje, jeho moc odchyľovat se od stanovených pravidel, výměna takto vychýleného rozhodnutí za výhodu a nesprávnost (protiprávnost, amorálnos) tohoto vztahu výměny. Schopnost institucí korupci potlačit a bránit se jí je pak současně indikátorem kvality příslušných institucí a celého institucionálního systému jako takového...*“.¹³

Mezinárodní nezisková organizace bojující proti korupci Transparency International definuje ve svých pramenech korupci jako „...*zneužití veřejné funkce za účelem soukromého obohacení...*“. Podle Transparency International tak korupce vede veřejný sektor (státní aparát), resp. jeho politiky a úředníky k takovému jednání jímž se protiprávně obohacují prostřednictvím svých pravomocí, které jim byly svěřeny. „...*Korupcí je takové jednání, kterým osoba v určitém kvalifikovaném postavení (volený zástupce, úředník zaměstnaný ve veřejné správě, zaměstnanec veřejného sektoru, ale i osoba na určité pozici v soukromém sektoru) zneužívá svého postavení k osobnímu obohacení nebo obohacení třetích osob, přičemž z podobného jednání mohou mít přímý užitek osoby, které korupční jednání vyvolají, a vždy vzniká škoda do různé míry určitelné skupině fyzických a právnických osob...*“.¹⁴

12 Nye, 1967

13 Zdroj: Vládní program v boji proti korupci, článek č. 125, 1999 a Zpráva o korupci v České republice a Plnění Vládního programu boje proti korupci, 2002, zdroj : www.mvcr.cz, 2007

14 Zdroj: Korupce a protikorupční politika ve veřejné správě, Skripta ke stejnojmennému vzdělávacímu programu, Kolektiv autorů Transparency International, 2005

Další z obecně užívaných definicí je definice užitá v návrhu Konvence OSN o postupu proti korupci. Za korupční jednání označuje: „...*nabídka, slib nebo předání jakékoli výhody v něčí prospěch jako nepřiměřené pohnutky pro výkon nebo nevykonání jeho povinností a vyjednávání, požadavek, přijetí jakékoli takové výhody jako nepřiměřené pohnutky pro výkon nebo nevykonání povinností...*“.¹⁵

V mezinárodněprávní rovině lze nahlížet na korupci jako na uplácení, případně poskytnutí protislužby státních úředníků, politiků nebo politických stran či osob (skupiny osob) za účelem oboustranného obohacení nebo zvýhodnění, přičemž její součástí je mezinárodní prvek: subjekty jsou z různých zemí, nebo dosah korupce je mezinárodní.

Lze konstatovat, že nejčastější subjekt korupčního jednání je subjekt, který je součástí veřejném sektoru. Korupce uvnitř veřejného sektoru je mnohem častější než v sektoru soukromém. Nelze tvrdit, že menší výskyt korupce v soukromém sektoru není závažným jevem. Důsledky korupce jsou vždy závažné. Lze shrnout, že pokaždé, kdy fyzická nebo právnická osoba v souvislosti se svým postavením obstará za odměnu jiné fyzické či právnické osobě, nebo skupině osob určitou výhodu, přičemž jsou porušena tržní, zákonná či etická pravidla, tak musíme vždy hovořit o korupci.

Je nutno připomenout, že byť jsou subjekty korupčního jednání dvě strany, kde hlavním aktérem je ten, kdo nejčastěji zneužije svého postavení a zachová se protizákonně, tak existuje i třetí strana, která je korupčním jednáním poškozena. Například v případě výběrového řízení jehož zbylí účastníci byli poškozeni korupčním jednáním.

Vymezení pojmu korupce dle charakteristických znaků

Korupci lze charakterizovat následovně:¹⁶

a) Korupčního jednání se zúčastňují dva subjekty, korumpující a korumpovaný, nepřímo můžou mít z toho jednání užitek či ztrátu jiné osoby. Korumpovaný je nejčastěji osoba s pravomocemi veřejného činitele (v našem případě se jedná o zaměstnance státní zprávy).

b) Korupčním jednáním dochází k překročení pravomocí veřejného činitele, tudíž i k porušení zákona (protiprávní jednání). Zde vzniká příčinná souvislost mezi realizací rozhodovacího procesu korumpovaného a porušením vnitrostátní právní normy. Dochází taktéž k porušení dobrých mravů.

¹⁵ Zdroj : www.un.org/depts/dhl/events/anti_corruption OSN, 2005

¹⁶ Kolektiv autorů Transparency International 2005, Korupce a protikorupční politika ve veřejné správě, Skripta ke stejnojmennému vzdělávacímu programu

c) Korupční jednání přináší užitek všem, kteří v korupčním rámci vystupují. Nezáleží na skutečnosti, zda-li se jedná o finanční odměnu nebo jinou protislužbu. Jedná se o naplnění požadavků účastníků korupce, častokrát z touhy po majetku po kariéře. V tomto případě má korupce i psychologické aspekty neboť se jedná o pokřivení osobnosti (des-integrita/ necelistvost), snaha ukojit své ego.

Shrnutí

Korupce je jednání, motivované snahou po zisku korumpované osoby, která porušuje právní normu tím, že poskytuje za odměnu korumpující osobě či skupině osob výhody jakéhokoliv druhu a může tím poškodit i třetí osoby na protiprávním směnném obchodu přímo nezúčastněné.

Typy korupce

Cílem této části je specifikace¹⁷ nejvýznamnějších druhů korupce rozdělených podle různých kritérií. Jednotlivé typy korupce se nacházejí v různé míře ve všech státech světa.

Peněžní korupce

Peněžní korupce, úplatkářství se vyskytuje nejčastěji ve veřejném sektoru a u policie. Veřejní činitelé si chtějí finančně polepšit. K úplatku dochází při styku veřejné osoby s osobou soukromou. Například při placení pokuty je zaplacená částka nižší než samotná pokuta, nebo vůbec žádná – rozdíl či částku pokuty celé si ponechá veřejná osoba.

Jedná se o drobnou korupci, její výskyt se snižuje v politicky a ekonomicky stabilních státech ve kterých je státní úředník dobře finančně ohodnocen formou mzdy. V těchto státech je funkční právní systém a morálka občanů na vysoké úrovni.

K podobné drobné korupci může dojít i při vztahu dvou soukromých osob, a to v obchodním styku.

V některých případech se drobné korupci taktéž říká jako: výhody, dárek, pozornost, protislužba, atd.

¹⁷ Zdroj: David V. a Nett A. 2007, Korupce v právu, mezinárodním i českém, Nakladatelství C. H. Beck, str.59-84

Úplatkářství

V českém pojetí je synonymem pro korupci úplatkářství, avšak sice v právním řádu České republiky není pojem korupce definován. Úplatkářstvím se rozumí vztah mezi dvěma subjekty (jednotlivec či instituce), z nichž jeden subjekt nabízí a často i poskytuje druhému subjektu (jedinec či instituce) formu odměny za poskytnutí či příslib výhody.

Druhý subjekt samozřejmě očekává, že mu za poskytnutou výhodu bude poskytnuta slíbená odměna (materiální či nemateriální).

Úplatkářství je jednou z forem korupčního jednání. Svým charakterem je tak protiprávní činností a stává se trestným činem.

Byrokratická korupce

Byrokratická korupce je charakteristická tím, že se na ní podílí více úředníků různého postavení. Benefit z korupce u korumpujícího znamená pro jiné osoby či osobu ztrátu. Korumpovaná osoba získává zvláštní výhody. Typ byrokratické korupce vzniká při udělování koncesí a vývozních povolení, při udělování licencí.

Byrokratické korupci lze čelit dobře motivovanou a finančně ohodnocenou málopočetnou exekutivní byrokracií.

K byrokratické korupci lze přiřadit taktéž *vnitřní vzájemnou korupci*. Tento typ korupce se utváří při vnitřním úředním styku mezi úředníky toho samého státního úřadu, nebo dalších různých úřadů disponujících veřejnou mocí (např. zajištění koncese k provozování služeb, získávání informací, atd.) – bohužel, tento typ korupce se taktéž vyskytuje mezi samotnými politiky.

Benefit z korupce je dosažení určité mocenské pozice vytvářením vztahů závislosti, které garantují prosazení daných zájmů. Může se jednat o vytvoření korupčního vztahu mezi politikem a subjektem z obchodní privátní sféry. Tento typ korupce může přerůst v **institucionální korupci**. Příkladem může být stavební společnost, která dostane od státu zakázku na stavbu dálnic a stane se monopolem na domácím trhu.

Institucionální korupce je mnohem nebezpečnější než malá, drobná korupce, která je na ústupu. Velká, institucionální korupce je v dnešním světě mnohem nebezpečnější, neboť nabývá na intenzitě a stává se součástí mezinárodního organizovaného zločinu.

Politická korupce

Tento typ korupce může mít jako benefit finanční základ, ale častěji je spojován se získáním lepšího a výhodnějšího postavení v politické oblasti. Pro typ politické korupce lze uvést následující příklady :

- ukládání peněz na zahraniční konta politiků pro potřeby jejich rodin,
- dary na politické kampaně,
- úplatky od podnikatelů za různé výhody,
- jakákoliv forma financování chodu politických stran,
- úplatky za zakázky,
- bezdůvodné zahraniční cesty politiků a proplácení diet ve velké finanční výši,

Politická korupce je charakterizována vztahem zájmů mezi státními úředníky a politiky (senátory, ministry, poslanci) a předmětem plnění mohou být peníze, ale i vzájemné služby okamžité nebo budoucí (kupčení s vlivem). Politická korupce vede často k vytváření nových úřadů a rozhodovacích procesů s cílem maximalizovat získávání nových úplatků.

Politická korupce je charakterizována také vztahem politika a občana. Například financování politických stran není transparentní, často patří k velkým problémům i u zavedených demokracií. Problém darů a jejich registrace má různé interpretace. Hlavní problém s otázkou financování politických stran však spočívá v nejednotném pohledu na politické strany. A to, zda jsou veřejnoprávní povahy nebo zda se jedná o soukromé právnické osoby.

Politickou korupci je možno potlačovat realizací strukturálních reformních opatření, která se opírají o dlouhodobá opatření snižování úlohy vlády a podílu státu na společenském životě.

Manažerská korupce

Pro manažerskou korupci je charakteristické provázání podnikatelské činnosti se úřady státní správy. Efektivně pracující státní správa má pozitivní vliv na ekonomický růst, avšak na druhou stranu v ekonomikách se silnou veřejnou správou mají ekonomické subjekty ztíženou roli.

Korupci se daří v nejdůležitějších hospodářských oblastech, které ovlivňují stát a v nichž stát plní kontrolní funkci.

Obchodní (ekonomická) korupce bývá obecně považována za velmi častou. Dochází u ní k porušení rovnosti mezi podnikatelskými subjekty. Příkladem může sloužit případ úředníka – státního zaměstnance, který při veřejné obchodní soutěži vyzradí za úplatek konkurenci cenové podmínky jiných účastníků soutěže. Obchodní korupce je často propojena s jinými typy korupce (manažerská a finanční).

Strategická korupce

Strategická korupce se týká koncepce vedení celé společnosti (není myšlena obchodní společnost).

Strategická korupce je permanentního charakteru a často zasahuje do strategických rozhodnutí samotného státu. Je založena na mocenských prostředcích a velkých finančních tocích. Tento typ korupce může mít vliv na ekonomickou a společenskou stabilitu celého státu.

Příkladem může být zkorumpovaný privatizační proces nejlukrativnějších státních podniků v období 1994-1995, při němž známí ruští oligarchové získali zadarmo kontrolu nad energetickými země pomocí systému úvěru za podíly financované státem.

Strategickou korupci často vyvolává skutečnost, že se v daném státě mění na základě voleb politická reprezentace, která chce získat po dobu svého působení finanční prostředky a konexe do budoucna.

Vůdcovská korupce

Tento typ korupce může vzniknout v souvislosti s úspěšným řízením a vykonáváním státní veřejné funkce. Jedná se o osobnostní selhání profesionála, který nejedná transparentně. „Vůdce“ se začne chovat jako absolutní vlastník úřadu, vyžaduje poslušnost a absolutní loajalitu. Pěstuje tzv. favoritismus, odměňuje své loajální podřízené bez ohledu na výkon a kvalitu.

Korumpování systému

Korumpování systému je ve svém důsledku systematické pronikání korupce do státní správy a do politické reprezentace. Tento efekt má za následek ovlivňování samotného ekonomického systému státu, ale i jeho demokratických institucí.

Korupce pohlcuje celý stát na všech úrovních, vzniká systém korupčního klientelismu.

Tento typ korupce se projevuje v nedostatečně politicky rozvinutých a rozvojových státech. Odstranění systémové korupce je skoro neřešitelný problém. Má vliv na rozhodování každého jedince ve společnosti, který nemá důvěru v právní systém. Příkladem systémové korupce byly socialistické státy v komunistické éře svého období, tj. východní a střední Evropa před rokem 1989. Vládla jedna ideologie, vládla jediná politická strana, které se musel život všech podřítit.

Korupce byla v komunistických státech prakticky tolerována. Straničtí partajníci tolerovali mimopeněžní výměnu služeb a protislužeb. Tento stav plynul z obecného nedostatku všeho, komunistický aparát nezasahoval záměrně, neboť se chtěl vyhnout projevům občanské neposlušnosti.

S pádem totalitních režimů se tato korupce dostala do nejvyšší úrovně všech státních struktur a institucí. Ukázkovým příkladem může být v některých případech špatně provedená privatizace.

Korupční aktivita se v období privatizace v České republice nejčastěji projevovala v následujícím:¹⁸

- úplatné získání informací o pozadí privatizačního projektu,
- úplatné získání podmínek konkurenčních nabídek a jejich finančních výší,
- získání licencí a oprávnění s cílem monopolizovat podnikatelskou aktivitu,
- vstupování a ovlivňování rozhodovacích procesů úřadů.

Špatně provedená privatizace vedla častokrát k ekonomické a sociální nejistotě, a zpochybňovala důvěru veřejnosti v transformační proces.

Korupce v policii

Členové policie jsou ze všech státních úředníků v nejširším a nejčastějším styku s veřejností. Logicky zde vzniká nejvíce příležitostí ke korupčnímu jednání. Policie tedy nejenom že korupci samotnou musí vyšetřovat a odhalovat, ale sama policejní práce často korupční jednání, byť nezákonně, iniciuje.

Definice korupce v policii: „*Policista, který přijme úplatek za protislužbu, zvýhodňuje jednu osobu na úkor od ostatních. Je porušena rovnost občanů před zákonem. Akceptace úplatků příslušníkem policie zpochybňuje princip demokratického státu, který má policista sám reprezentovat.*“¹⁹

18 Zdroj: David V. a Nett A. 2007, Korupce v právu, mezinárodním i českém, Nakladatelství C. H. Beck, str.59-84

19 Herzogová, Z. Policejní korupce – mediální téma, nebo každodenní realita? Časopis Kriminalistika, 2004

Podle S. S. Souryala²⁰ jsou hlavní příčiny korupce v policii především oblasti **personální, institucionální a sociální.**

Personální příčiny z morálního rozhodování jednice, které ovlivňuje jeho výsledné chování. Zde jsou předloženy následující teorie:

1. Teorie slabosti, neboli teorie „shnilých jablek“ je založena na amorálnosti policistů, kteří upřednostňují vlastní zájmy před zájmy veřejnými. Policejní systém jako takový je v pořádku, ale kazí je jednotlivci, kteří neodolají nabízeným úplatkům.

2. Teorie o „nadměrné horlivosti“ zdůvodňuje korupci nepřiměřenou snaživostí policajtů nováčků - zelenáčů, kteří usilují o co nejrychlejší akceptaci svými staršími kolegy.

3. Teorie o „mimořádném pokušení“ (teorie korupčních příležitostí) je založena na předpokladu, že korupce není důsledkem selhání charakteru, nýbrž nevyhnutelným následkem nastavení sociálního systému. V podstatě tato teorie pracuje s motivem získání úspěchu spíše prostřednictvím moci a bohatství než naopak díky vysokým morálním hodnotám a etické cti.

4. Teorie o „vhodnosti flirtování“ přisuzuje policejní korupci frustraci policejních příslušníků. Frustrace policajtů může vést k interpretaci úplatků jako něčeho, na co mají policajti nárok. Poté je jejich náhled na úplatky jako na legitimní kompenzaci rizik a nevýhod policejní práce. V tomto případě přerůstá korupce do strukturální podoby.

Institucionální příčiny korupce v policii nesou atributy nadměrné byrokracie a absence motivačních prvků při výkonu zaměstnání v řadách policie.

Sociální příčiny tkví v nedokonalosti normativního systému. Systém je příliš chaotický a netransparentní, korupce se netrestá a korektní chování policistů není zvýhodňováno.

Vezmeme-li v úvahu policii České republiky, tak opakované průzkumy veřejného mínění ukazují, že veřejnost je přesvědčena o názoru, že instituce policie je nejzkorumpovanější organizací veřejné správy.

Častokrát se korupce v policii vysvětluje koncentrací velké moci. Tj. tam kde je moc, je možné a pravděpodobné její zneužití.

Jsou dva způsoby jak korupci v policii zabránit. První spočívá v omezování příležitostí ke korupčnímu jednání a to společně se zaváděním důsledných a náhodných kontrol. Druhý, doplňující způsob, spočívá v důsledném odhalování korupce a korupčního

²⁰ Souryal, S. S. Etiology of Police Corruption: an Inside view. Police Chief, 1979

chování v řadách policie společně s vytvářením etického kodexu s cílem zvyšování protikorupční morálky.

Korupce v médiích

Korupce v médiích představuje zejména využívání médií v politické a hospodářské oblasti k vlastnímu, osobnímu prospěchu. Informace jsou v dnešní době dobře obchodovatelnou komoditou – zneužívání informací vede k vysoké společenské nebezpečnosti.

Nepotismus

Nepotismus představuje prosazování příbuzných a oblíbenců do společensky a ekonomicky vlivných pozic. Toto prosazování je účelové, děje se s vědomím realizace promptních nebo budoucích protislužeb. Nepotismus se uplatňuje na úrovni státu, společnosti či nějaké instituce. Nepotismus je pro demokratické zřízení nepřipustný.

K nepotismu lze přiřadit **klientelismus**. V případě klientelismu se jedná o zvýhodňování na základě přátelských vztahů, prostřednictvím sítě známých. Jsou to sítě a vazby založené na vzájemných protislužbách. Jde o vztah reciproční, každý subjekt má vůči druhému subjektu povinnosti – do transakcí vstupují i zprostředkovatelé, kteří pomocí konexí vztahy navazují a kontrolují.

Nepotismus a klientelismus znamenají pro ekonomiku státu velké nebezpečí. Nejvyšší společenské vrstvy a rodinné klany kontrolují významné obchodní transakce, jedná se o dobře organizovaný a propracovaný zločin.

Odnoží klientelismu je **favoritismus**, který představuje nadržování, při němž jde o závislost na svém ochránci. Například zaměstnanec se snaží zůstat v přízni nadřízeného a tento nadřízený mu například zvýší mzdu, protože bude chtít jeho podporu do budoucna. Výše uvedené typy korupce samotnou korupci institucionalizují.

Korupce a globalizace

V souvislosti s globalizací lze o korupci mluvit nejenom z důvodu, že korupce je v nějaké míře ve všech státech, ale taktéž i proto, že při ní dochází v rámci globalizace k prolínání a stírání veřejného a soukromého ekonomického zájmu na národní úrovni.

3. KORUPCE JAKO KULTURNÍ PROBLÉM

Korupce představuje zneužití veřejné moci pro osobní obohacení. Vztahy mezi příkazcem a prostředníkem ve veřejném sektoru se stávají základem každé korupční příležitosti. Toto tvrzení předpokládá, že neexistuje rozdíl mezi veřejnou a soukromou rolí člověka. V mnoha společnostech hranice mezi veřejnou a soukromou rolí člověka skutečně neexistuje.

V soukromém sektoru je dávání darů široce rozšířené a vysoce se cení, častokrát se práce a zakázky zadávají nejbližší rodině, či přátelům. Poté jsou podobné praktiky přeneseny i do veřejné sféry.

V mnoha zemích lidé rozlišují mezi vhodným a nevhodným chováním podle svých kulturních norem. Projevy tolerance korupce jsou často výrazem rezignace a strachu z odplaty těm, kdo si stěžují. Ukazuje se, že některé kulturní zvyklosti prohlubují korupci, brzdí ekonomiky růst a deformují efektivní vládnutí.

Úplatky a dary

Dary se liší od úplateků tím, že chybí výslovná protislužba. Mezi dary a chováním příjemců však mohou existovat spojitosti. Mohou dávat psychologickou odměnu jako „vřelost“ sympatií nebo uspokojení ze splnění morální povinnosti²¹. Některé sebeobětavé dary jsou pro dárce újmou, například když se někdo obětuje za člena rodiny nebo obětuje svůj život za druhého či nějakou vznešenou věc.

Důležitou dimenzi v mnoha transakcích představují osobní vztahy mezi dárce a příjemcem či kupujícím a prodávajícím, které mají svou vlastní hodnotu bez ohledu na roli, kterou hrají při transakci.

Dary a úplatky mají podobnou jednu důležitou věc . Ani v jednom případě se nemůže zklamaná osoba odvolat k soudu a vyžadovat platbu nebo trvat na splnění nevyřčené smlouvy. Chceme-li druhé přimět k činu, musíme vymyslet alternativní metody, jak zajistit plnění. V některých případech mohou být tyto mimozákonné mechanismy efektivnější a snad i levnější než ty, které mají k dispozici obchodníci na trhu.

21 Susan Rose-Ackerman, 1996

Patrně nejaktuálnější budou tyto známé neformální mechanismy vymáhání: důvěra, pověst a vzájemné závazky.²² V mnoha obyčejných smluvních kontextech jsou tyto mechanismy velmi žádoucí.

Důvěra

Při rozboru sicilské mafie klade Diego Gambetta (1993) důraz na všudypřítomný nedostatek důvěry v italském státě. K nárůstu transakcí se soukromým majetkem došlo v době, kdy stát neměl kapacitu tyto transakce zvládnout. Stát neposkytl spolehlivý způsob řešení sporů a řízení převodů soukromého majetku. Mafie vznikla jako náhražka. Jiní pozorovatelé považují vzestup mafií v Rusku za důsledek podobné slabosti státu.

Gambetta užívá slovo „důvěra“ ve dvou významech, které je dobré nesměšovat. Za prvé poukazuje na nedostatek kompetence a legitimacy státu. Lidé nedůvěřují státu, že vyřeší spory spravedlivě a efektivně, a proto hledají alternativy. Tento význam důvěry nijak nesouvisí s úzkými osobními vztahy. Vztahy mohou být docela odtažitě. Důvěra ve stát v tomto smyslu může být dokonce vyšší, jsou-li úředníci objektivní. Za druhé, lidé si mohou věřit díky blízkým osobním vztahům, které jsou dány příbuzností, obchodními kontakty nebo přátelstvím. Člověk může důvěřovat, že mu jeho mocný přítel pomůže, ne proto, že přítel spravedlivě uplatní zákon, nýbrž proto, že známým nadřazuje. Gambetta zdůrazňuje, jak nedostatek důvěry v obou smyslech generuje poptávku po soukromých ochranných službách, jakými je mafie.

Druhý typ důvěry, založený na osobních vztazích, napomáhá jak korupčním, tak darovacím převodům. Tato analýza doplňuje Gambettovy úvahy o vnitřní organizaci mafiánských „rodin“, které od svých členů vyžadují neochvějnou loajalitu. Já se nevěnuji organizovanému zločinu jako takovému, ale způsobu, jak důvěrné osobní vztahy napomáhají korupčním obchodům.

Dávání darů a úplatkářství budou běžnější, pokud jsou legální mechanismy řešení sporů nákladné finančně i časově. Nejsou-li možné právní záruky, důvěra je o to důležitější. Avšak nedostatek právního rámce znamená, že některé transakce jsou méně pravděpodobné. Obchody, kdy se musí úplatek zaplatit předtím, než nastane plnění, mohou být příliš riskantní. Úplatky se často maskují jako dary, aby se omezila trestní odpovědnost. Duplicita však komplikuje naléhání na úředníka, aby splnil, co bylo dohodnuto.

²² Susan Rose-Ackerman, 1996

Dary, s nimiž je spojena nevymahatelná protislužba, budou pravděpodobnější, jestliže mezi stranami již existuje vztah důvěry díky rodinným nebo přátelským vazbám..

Ze stejného důvodu je důvěra důležitá v korupčních obchodech. Podle Gambetty plodí nedostatek důvěry ve stát poptávku po soukromých ochranných službách. Naopak schopnost vytvořit důvěru na základě úzkých osobních vztahů pomáhá snížit riziko prozrazení. Představuje záruku plnění, pokud je platba a protislužba časově oddělena. Státní úředník může zvýhodnit své příbuzné při přidělování koncesí a jiných veřejných statků výměnou za podíl na těchto výhodách. Může tak učinit nejen proto, že mu záleží na nich, ale také proto, že jim záleží na *něm* a je menší pravděpodobnost, že odhalí korupční obchod nebo zradí dohodu, než by tomu bylo u cizích lidí.

Pověst

Stejně jako na legálních trzích, reputace získaná opakovanými zkušenostmi může nahradit jak zákon, tak důvěrné osobní vztahy. Pověst hraje roli na obou stranách transakcí s dary a úplatky. Korupce se dá snáze institucionalizovat, jestliže úplatkáři mohou pozorovat dřívější chování zkorumpovaných úředníků a tito úředníci mají stabilní a dlouhodobé vyhlídky v zaměstnání.

Vzhledem k ilegálnosti úplatků a legalitě darů je obtížnější vytvořit si pověst v prvním případě než ve druhém. Dávání darů může být zcela veřejné, ledaže implicitní projevy přízně se příliš podobají nelegálnímu „něco za něco“. Jak dárci, tak charitativní organizace mají zájem na zveřejňování darů z důvodu své reputace a vzájemně se v tom mohou podporovat. Uznávaná charita získává dary, protože dává dárcům auru ctnosti, a naopak dřívější ctnostná pověst dárců je nástrojem k získávání dalších darů.

Dary pro poskytovatele služeb mohou mít odlišnou dynamiku, pokud jde o reputaci. Dejme tomu, že oficiální cena je jednotná, ale prostředníci mohou některým zákazníkům udělovat zvláštní výsady nebo výhody. V takovém případě mohou druzí zaznamenat snížení úrovně služeb. Dary od některých zákazníků pak mohou vést k tomu, že druzí dávají také.

Některé korupční „trhy“ fungují stejně, ale jsou méně efektivní, protože úplatky se zpravidla nedají zveřejňovat. V tom mají dary výhodu před úplatky. Příspěvky na volební kampaň se často pohybují na úzké hraně mezi dary a úplatky a spadnou buď na jednu stranu, nebo na druhou, podle vrtochů zákonů o financování volebních kampaní. potenciální přispěvatelé pravděpodobněji dají, jsou-li informováni o darech druhých. Možnost eskalující

spirály darů vede k tomu, že politik může zveřejnit seznam svých přispěvatelů i tehdy, když to zákon nevyžaduje.

Čím jsou přísnější zákony, které upravují soukromé příspěvky a definují korupci, tím obtížnější bude vytvořit si reputaci. Uplácející a uplácení mohou získat ústní pověst, že používají taktiku silné ruky, ale současně chtějí být vnímáni jako ti, kteří dodržují dohody a neudávají zkorumpované úředníky. Protože nelze použít legální reklamu ani úřední osvědčení, korupční úředníci to potřebují komunikovat jinak. Obtížnost získání pověsti může vést ničemy k tomu, že jednájí pouze se známými partnery. Omezení počtu osob, které mohou platit úplatky, také snižuje riziko odhalení někým novým. Zakládat korupční vztah mezi neznámými lidmi je riskantní, protože ten první, kdo výslovně zmíní, že chce dát nebo přijmout úplatek, je vydán na milost ostatním, kteří mohou hrozit, že nezákonný čin nahlásí. Důležité je být představen třetí stranou. V některých případech bývá vyjednávací jazyk zastřený a nejednoznačný, srozumitelný jen zasvěceným.²³

Stabilní korupční systémy se snáze udržují na malých lokálních trzích než na velkých nebo mezinárodních trzích. Potřeba utajení zvýhodňuje systémy, v nichž může omezený počet aktérů snadno komunikovat. Silná korupce proto bude pravděpodobnější v odvětvích, kde jsou výrobci lokální, musí soustavně jednat s vládou a nemají možnost si vybrat, kde budou působit.²⁴

Korupční vztahy jsou snazší také tehdy, pokud stejná malá skupina spolu jedná v různých kontextech. Pak nebude drahé vytvořit si pověst poctivosti, spolehlivosti nebo násilnictví, takže dávání darů a uplácení bude relativně výhodné. Důvěra není nutná, protože každý každého neustále kontroluje. Takové sítě jsou běžné v místní samosprávě všude na světě, ale malé elity mohou ovládat i docela velké komunity. V takové skupině se dá získat silná reputace, ať v dobrém nebo ve zlém.

Vzájemné závazky

Mnozí podnikatelé, ale i politici si vytvářejí dlouhodobé vzájemné závazky. Každý má motivaci chovat se odpovědně jako prostředník, aby mohl později využít svého současného příkazce jako svého prostředníka.

²³ Gambetta, 1993

²⁴ Gambetta, 1993

Jak by takové systémy mohly fungovat ve zkorumpovaném prostředí? Aby systém fungoval, výhody nesmějí všechny plynout jedním směrem. Politik A hlasuje pro projekt, který naplní kapsy politikovi B, a spoléhá na to, že ho B podpoří později v podobném projektu. Ministr plánování zvýhodní společnost, kterou částečně vlastní ministr silnic, a ministr silnic později udělí zakázku na stavbu nové silnice firmě, v níž má podíl ministr plánování. Například v Itálii firmy podílející se na korupci „investují specificky“ do tvorby skrytých komunikačních a výměnných kanálů s nejlivnějšími osobami, které ovlivňují veřejné rozhodování. Tento informační „kapitál“, osobní konexe a důvěra představují alespoň částečně jakési „dědictví“, které sdílejí uplácetelé a uplácení a které omezuje transakční náklady spojené s novými kontrakty.

V těchto případech je zvláště obtížné narýsovat hranici mezi dary a úplatky. Protislužba se často platí ve stejné „měně“ jako původní výhoda – hlasování o zákonech, zvýhodňování při zakázkách. V izolovaném pohledu se toto chování jeví jako zvýhodňování, ale ne jako korupce. Byl dán dar nebo byla poskytnuta výhoda, kterou někdo může považovat za nepatřičnou. Není však snadné nalézt přínos, který získává osoba, která laskavost poskytuje. Systém udržuje v chodu pouze reputace, že pomůžete těm, kteří vám v minulosti pomohli.

4. KORUPCE JAKO HOSPODÁŘSKÝ PROBLÉM

Korupce je symptomem toho, že ve správě státu není něco v pořádku. Instrukce vytvořené za účelem řízení vztahů mezi občanem a státem jsou namísto toho využívány k osobnímu obohacení a poskytování výhod úplatkářům.

Cenový mechanismus, který je často zdrojem ekonomické efektivity a faktorem přispívajícím k růstu, může v podobě úplatků podkopávat legitimitu a efektivitu vlády.

Úplatek, který slouží jako pobídka, může také alokovat vzácnou výhodu nebo poskytnout daňovou úlevu.

V této části práce jsou uváděny konkrétní příklady.

Platby, které srovnávají nabídku a poptávku

Vlády často poskytují zboží a služby zdarma nebo je prodávají pod tržní cenou. Často existují dvojí ceny – nízká státní cena a vyšší cena na volném trhu. Firmy pak upláceteli

úředníky, aby získali přístup ke státním dodávkám pod tržními cenami. Například v Číně byly některé výrobky prodávány jak za státem subvencované ceny, tak na volném trhu. Ačkoli cenové rozdíly se v posledních letech zmenšily, kdysi bývaly velmi značné. Například v Číně v roce 1989 činila tržní cena uhlí 674% dotované ceny. Tržní ceny sedmi dalších výrobků se pohybovaly v rozpětí od 250% do 478% cen stanovených státem. Není překvapením, že úplatky za získání zboží za státní ceny byly běžné. Když byly v Nigérii ceny ropy uměle stanoveny nízko v porovnání s tržními cenami v sousedním Beninu, zjevně se stalo běžným pašování usnadněné korupcí. Cenový rozdíl poskytoval výhody jak pašerákům, tak úředníkům, kteří dostávali peníze za to, že ilegální obchod přehlíželi.

Jestliže stát řídí přísun úvěrů a vyšší úrokových sazeb, mohou se platit úplatky za získání přístupu k nim. Rozhovory s podnikateli ve východní Evropě a v Rusku naznačují, že pro získání úvěru byly často nutné úplatky.²⁵ Osobní vliv a korupce vede banky k vysoce riskantnímu půjčování – někdy půjčují „dlužníkům“, kteří nemají vůbec v úmyslu peníze vrátit. Například v Keni jeden dobře postavený pozorovatel odhadl, že třetina bankovních aktiv byla v roce 1992 téměř bezcenná v důsledku politického vměšování se do finančního systému.²⁶ Obdobná situace existovala v Národní bance Fidži, kde byl politický vliv zřejmě velmi rozšířený.²⁷ V Koreji se poskytovaly bankovní úvěry společně s dobrými konexemi i poté, co se dostaly do vážných finančních potíží. Firmy dávaly značné sumy vlivným politikům a tito úředníci tlačili na banky, aby dál půjčovaly. Sami bankéři byli rovněž upláćeni. Dobře informovaní výzkumní pracovníci v Pákistánu spočítali, že řešení bankovní krize vyvolané špatnými úvěry poskytnutými osobám spřáteleným s režimem bude stát vládu 10 až 15 procent hrubého domácího produktu let 1996-1997.²⁸

Směnné kurzy často neodrážejí fundamentální ekonomické ukazatele, čímž vznikají pobídky k upláćení za účelem získání vzácných cizích měn za výhodné kurzy. Například systém několika směnných kurzů v Paraguaji vedl až do své reformy ke korupci.²⁹ Systém dvojí měny v Jižní Africe byl zdrojem úplatků. Když byl v březnu 1995 zrušen finanční rand, tato změna politiky odstranila celou skupinu korupčních pobídek.

Alokace vzácných dovozních a vývozních licencí je častým zdrojem úplatků a korupčního klientelismu, který je vázán na hodnotu získaných výhod. Na počátku 50. let na Filipínách fungovaly obě metody. Kdo měl politické konexe, mohl snadno získat licence, pokud platil desetiprocentní provizi. Režim, který byl u moci v Nigérii na počátku 80. let,

25 Zdroj: De Melo, Ofér a Sandler, 1995“ Pioneers for Profit: Entrepreneurs in Services“, World Bank Economic Review, 425-450

26 Zdroj: Bigsten a Moene, 1996

27 Zdroj: Findlay, 1997 „Corruption in Small States“, 49-61

28 Zdroj: Burki, 1997

29 Zdroj: World Bank 1994

bránil reformám směřujícím k volnému obchodu, které navrhoval Mezinárodní měnový fond (MMF), zřejmě proto, že stávající systém dovozních licencí byl značným zdrojem úplatků a klientelismu.

Fixní nabídka

Státní úředník alokuje pevný počet licencí nebo výhod, množství osob splňujících podmínky pro získání služby převyšuje nabídku. Funguje-li korupční trh efektivně, služba bude poskytnuta těm žadatelům, kteří jsou nejvíce ochotni zaplatit. Jestliže nepanuje cenová diskriminace, úplatek „čistící trh“ bude ekvivalentní ceně na efektivním trhu. Stát mohl tuto službu prodat legálně se stejnými výsledky, až na distribuci výnosů. Úplatky zvyšují příjmy státních úředníků. Legální platby jsou příjmem státního rozpočtu. Ale i tento rozdíl může být iluzorní. Je-li trh práce konkurenční, vláda může snížit plat státním úředníkům pod úroveň platů v soukromém sektoru, protože státní úředníci mají možnost přivydělat si úplatky.³⁰ Jinými slovy, pokud panují konkurenční podmínky jak na zkorumpovaném trhu, tak na trhu práce, nelegální úplatky se chovají jako tržní ceny. Vítězí ti, kdo jsou ochotni zaplatit největší úplatek; prohrávají ti, kdo jsou ochotni platit jinak, například časem stráveným ve frontě nebo vytrvalým upomínáním úředníků.

Ilegalita úplatků nutí účastníky, aby utráceli zdroje za udržení transakce v tajnosti. To zase znamená, že informace o úplatkářských cenách nejsou běžně k dispozici. Ceny mohou být relativně neelastické, protože je obtížné komunikovat tržní informace. Někteří potenciální účastníci mohou odmítnout na trh vstoupit, protože mají morální zábrany nebo se bojí trestu, a státní úředníci mohou omezit svou činnost na zasvěcené osoby a spolehlivé přátele, aby se vyhnuli prozrazení. Ze všech těchto důvodů bude korupční systém nejen méně konkurenční, ale také nejistější než legální trh.

Úplatky mohou dále podkopávat cíle programu. V 18. století ve Velké Británii byli mnozí úředníci legálně odměňováni tak, že si ponechávali část poplatků, které vybrali. Reformátoři, kteří tlačili na přechod k pevným platům, tvrdili, že úředníci se nespravedlivě zaměřují pouze na „nejvýnosnější“ část své práce. Zejména služby určené potřebným nebo vysoce kvalifikovaným osobám budou namísto toho přiděleny těm, kdo jsou nejvíce ochotni zaplatit. Tak prodej vývozních nebo dovozních licencí nebo licencí k provozování restaurací může být efektivní, ale alokace dotovaných úvěrů, bydlení nebo přijetí na univerzitu podle ceny může podkopat distribuční cíle programu, i když vybraní jedinci mohou nominálně podle zákona „splňovat podmínky“.

30 Zdroj: Besley a McLaren 1993 „ Taxes and Bribery: The Role of Wage Incentives“ Economic Journal, 119-141

Proměnlivá nabídka

Úředníci mohou ovlivnit množství a kvalitu poskytovaných služeb a totožnost příjemců. V těchto případech je téměř jisté, že korupce vede k neefektivnosti. Jedna osoba může mít pravomoc vydávat povolení nebo dotace, přehlížet porušování zákona nebo přidělovat zakázky.³¹

V případě, kdy je množství omezené, ale proměnlivé, může úředník jako soukromý monopolista rozdělovat méně, než je úředně povoleno, aby zvýšil ekonomickou rentu, kterou získává z rozdělování. Naproti tomu když vláda stanoví úroveň nabídky pod úrovní monopolu, zkorumpovaný úředník se bude snažit zvýšit nabídku poskytované služby. Úředník usiluje o maximalizaci svých zisků, nikoli o stanovení optimální úrovně služeb. Chování úředníka závisí nejen na celkové výši ekonomické renty, ale také na podílu, který dokáže získat z jednání se zkorumpovanými příjemci. Jestliže pravomoc přidělovat vzácné zdroje má několik úředníků, problémy se mohou násobit, neboť každý z nich se snaží získat podíl na zisku.

Lze uvést jako příklad trh s komerčními nemovitostmi v Rusku. Vlastnická práva mají rady místních zastupitelstev, ale vedoucí samosprávy má značnou osobní volnost v rozhodování, kolik nemovitostí bude dáno k dispozici soukromému sektoru. Přidělování nemovitostí se neřídí komerčními principy. Zvýhodňování jsou stávající nájemci a nájemné je hluboce pod tržní úrovní. Nízké nájemné vytváří „obrovskou ekonomickou rentu, kterou požívají místní úředníci“, a vytváří všudypřítomný převis poptávky. Nejasnost a nekonzistentnost federálních podmínek ponechávají prostor pro korupční a sobecké manévrování místních agentur. Nedostatečná vláda zákona vede k tomu, že úředníci hledají rentu. Tento proces v ruských městech ještě vyostřuje existence překrývajících se pravomocí, přičemž každý úřad se snaží ze své strategické pozice těžit. Výsledkem je neefektivní, nespravedlivý a zkorumpovaný systém.

Obecně platí, že čím větší je volný prostor úředníků k rozhodování a čím méně možností volby soukromé firmy a osoby mají, tím vyšší jsou náklady systému, který toleruje korupci, a to přesto, že všichni nabyvatelé služeb mohou vlastně podmínky splňovat.

31 Zdroj: Rose-Ackerman, 1978 „Corruption : A Study in Political Economy, New York

Úplatky jako motivační prémie úředníkům

Protože čas jsou peníze, osoby a firmy budou platit, aby se vyhnuly čekání. V mnoha zemích nelze expresně získat telefon, pas nebo řidičský průkaz bez úplatku. Služba je někdy dostupná pouze zkorumpovaným, ale nikoli trpělivým a poctivým občanům.

Jedny indické noviny zveřejnily seznam standardních „poplatků“ za řadu běžných veřejných služeb. V Petrohradě činila v roce 1992 běžná sazba za zavedení telefonu 200 dolarů. Studie neformální ekonomiky na Ukrajině uvádí výši úplatků pro celou řadu služeb, které soukromé podniky potřebují. Většina firem uvádí, že platí poplatky v souvislosti s dovozem a vývozem. Telefonní linky téměř vždy obsahovaly „neformální platbu“. Platby daňovým, protipožárním a hygienickým inspektorům byly běžné, stejně jako neoficiální poplatky za pronájem a platby za přístup k úvěrům. Vysoké náklady na jednání se státními úředníky způsobené úplatkářstvím nutí mnohé firmy fungovat v neformálním sektoru a mnohé jiné uvádět v úředních výkazech nižší tržby, náklady a mzdy. Ztráty pro stát jsou značné a navíc míra úplatků odrazuje investice a vstup nových firem.

Obdobné korupční pobídky existují v případě, že vláda neplatí včas. Například v Argentině systém, kdy pojišťovny uplácely, aby dostaly od státní zajišťovací společnosti výplatu opožděných pohledávek, zdegeneroval do systému otevřené defraudace organizované proti státu zkorumpovanými státními úředníky a jejich prostředníky.

V zemích se silnou korupcí stráví manažeři mnoho hodin jednáním se státními úředníky. Podle studií podnikatelů z řady zemí je extrémním případem Ukrajina. V roce 1996 strávili vlastníci a vysocí manažeři v průměru 30% svého času jednáním s úřady. V jiných zemích se tento procentní poměr pohybuje od 7 % v El Salvadoru po 15 % v Litvě a Brazílii.

Existují ekonomické modely, v nichž mají úplatky žádoucí pobídkové vlastnosti. Platby dávají úředníkům pobídku jednak zvýhodnit ty, kdo si svého času více cení, a jednak pracovat rychleji. Poskytování telefonních služeb v Indii to dobře ilustruje. Oficiálně vládne rovnostářská norma, ale podniky uplácují, aby získaly přednostní zacházení při spojování hovorů. Někdo tvrdí, že korupce výběrčích daní v rozvojových zemích může být efektivní, pokud je vláda schopna vynutit závazné celkové omezení výnosů. Ministr stanoví cílový výnos, nominální seznam daňových povinností a mzdový tarif výběrčího daně. Korupce dává výběrčímu pobídku hledat daňové výnosy a vláda korupci toleruje, pokud výběrčí odevzdá částku odpovídající cílovému výnosu. Čím větší je rozdíl mezi nominálními daňovými povinnostmi a cílovým výnosem, tím vyšší je korupce.

Podobné tolerování korupce může podnítit její rozšíření do jiných oblastí, kde bude mít neblahé následky.

Korupce přispívá k nejistému podnikatelskému klimatu. Firmy uplácejí, aby získaly jistotu, ale jistota může být iluzorní, protože zkorumpované dohody nelze vynutit. Krátkodobě mohou úplatky zvýšit účinnost výběru daní nebo poskytování služeb, ale dlouhodoběji vznikají potíže. Průzkumy mezi podnikateli v Pákistánu a na Ukrajině ukazují na značnou variabilitu v přiznaných úplatcích mezi různými firmami.³² Nominální daňové povinnosti nevypovídají mnoho o skutečných daňových povinnostech jak firmy samotné, tak jejich konkurentů.

Zakořeněná korupce může rovněž zdržovat státní reformu. Firmy, které mají z úplatků výhody, se budou bránit snahám o zvýšení jasnosti pravidel a zákonů. Jejich spojenci ve státním aparátu budou rovněž oponovat reformním snahám usilujícím o větší otevřenost a konkurenční prostředí v ekonomice.

Úplatky za snížení nákladů

Vlády vydávají předpisy a ukládají daně. Osoby a firmy mohou platit za úlevy těchto nákladů. Nejprve se budu zabývat korupčními pobídkami v regulačních systémech, po nichž následuje korupce při výběru daní a cel.

Regulační systémy

V rámci veřejných regulačních předpisů mohou firmy platit za příznivý výklad pravidel nebo proto, aby si ulehčily regulační břímě. Zkorumpovaní úředníci mohou využívat právní a správní předpisy jako prostředek k obohacení. Pravidla jsou za úplatek ohýbána všude. Místa, kde k tomu dochází, jsou pozoruhodně podobná v celém světě navzdory velkým rozdílům v kultuře, hospodářských podmínkách a politické organizaci. Úplatky se vyskytují při udělování podnikatelských licencí, kontrole staveníšť a budov a v souvislosti s předpisy o ochraně životního prostředí, bezpečnosti a ochraně zdraví při práci. Kdykoli mají úředníci volnost v rozhodování, existuje pobídka k úplatku.

Například v Koreji poté, co se v roce 1995 zřítíl obchodní dům, se ukázalo, že stavitelé používali méně kvalitní beton a městští úředníci za úplatky dovolili porušování bezpečnostních předpisů. Když zemětřesení v Turecku koncem června 1998 zničilo mnoho domů, přišlo se taktéž na stavební nedostatky. Zvláště těžce zasaženy byly vládou financované školy a nemocnice, což vedlo mnohé k podezření, že stavební inspektoři a další V Mexiku jsou běžné úplatky u regulačních úřadů, které vydávají povolení a licence. Totéž

32 Zdroj: Rose-Ackerman, 1998 Corruption and Government: Causes, Consequences, and Reform

platí o Keni, kde společnosti spojené s prezidentem mají z hlediska regulačních předpisů výhody. V Indonésii je důležité mít konexe a malé podniky, které nejsou dobře zapsány, čelí vysokým požadavkům na úplatky. Podle jedné studie zaplatí malé podniky od 5 do 20 procent svého ročního hrubého příjmu. V Pákistánu se kontrola nad uplatňováním ekologických předpisů považuje za zdroj renty.

Firma, která je pod tlakem konkurenčního výběrového řízení, se může snažit zvýšit své zisky později pomocí úplatků, kterými si zajišťuje příznivé podnikatelské klima.

Daně a cla

Placení daní a cel představuje vždy pro podnikatele břímě. Celní úřady navíc mají pod kontrolou to, co je pro firmy cenné – přístup k vnějšímu světu. Firmy a jednotlivci se proto mohou snažit domluvit s výběřčími daní a celními úředníky na snížení vybíraných částek a zrychlení služeb. V důsledku toho může být výběr příjmů nedostatečný a navíc nespravedlivě rozdělený. Například v Pákistánu se odhaduje, že kdyby se podařilo snížit úniky způsobené korupcí a špatnou správou o 50%, poměr daní k HDP by se zvýšil ze 13,6% na více než 15%.

Zkušenosti mnoha afrických zemí ilustrují rozsah tohoto problému. V Gambii činil na počátku 90. let únik výnosů z cel a daně z příjmu 8 – 9% HDP (šest až sedmkrát více, než kolik tato země vydává na zdravotnictví). Úniky jen na dani z příjmů činily 70% splatných výnosů. Jen 40% malých a středních podniků platilo daně a mnohé fyzické osoby vůbec nepodávaly daňové přiznání. Nedostatečný výběr cel byl usnadněn nejasnými směnicemi a nezveřejněnými sazbami. Značná volnost úředníků v rozhodování podporovala korupční platby za účelem vyhýbání se clu. Samozřejmě že dobře fungující systém by mohl snížit sazby daní a cel, ale deformující vliv takto vysoké míry úniků je zřejmý.³³ Studie celních výjimek v Zambii, Tanzanii a Mali odhadla, že výjimky, ať už odůvodněné či nikoli, měly na svědomí výpadek příjmů ve výši téměř 50%.³⁴ V Mozambiku v roce 1995 vybrala celní služba 49% příjmů, které by získala, kdyby nebyly uděleny žádné výjimky. V této částce jsou zahrnuty platně poskytnuté úlevy, neobsahuje však nesprávné deklarace hodnoty. Celní úředníci měli volnost rozhodnout o výjimkách bez jakýchkoli směrníc. Ve snaze získat úplatek úředníci vytvářeli zpoždění, nadhodnocovali hodnotu zboží a používali vyšší sazby.³⁵ V Zairu se většina produkce dostala ze země pašováním za spoluúčasti celních úředníků. Všudypřítomná korupce existovala také při vyhýbání se

33 Zdroj: Mamadou Dia, 1996 „A Governance Approach to Civil Service Reform in Africa“ World Bank Book, str.225

34 Zdroj:Patric Low, 1995 „, Preshipment Inspection Services“ World Bank Book, str.278

35 Zdroj: Stasavage, 1996 „, Corruption and the Mozambican Economy“, OECD Development Centre

dovozním cům a kontrolám. Podle studie přeshraničního obchodu dovozci podhodnocovali své dodávky o polovinu a výsledný zisk si dělili s celníky. Podplacena byla i protikorupční brigáda.

Daňoví poplatníci a zkorumpovaní úředníci si mezi sebou dělají ušetřené daně a cla. Náklady nesou ti poplatníci, kteří jsou chudší a mají menší konexe, a široká veřejnost v podobě nižší nabídky služeb. Například v Africe studie Gambie, Mozambiku a Ghany naznačují, že korupce dovoluje bohatým vyhýbat se daním.³⁶ Vyhýbání se daním na Filipínách údajně znamená, že chudí platí dvakrát tolik co bohatí a 63% dovozu není zatíženo clem.

Zkorumpovaný daňový a celní systém, který zvýhodňuje některé skupiny a osoby před jinými, může zničit úsilí o zavedení zdravé fiskální báze v zemi a zdiskreditovat reformy. Například výzkumy prováděné v roce 1996 v Mozambiku naznačily, že od počátku reformního úsilí v roce 1986 korupce vzrostla. Podíl daní na HDP poklesl z 20% v roce 1993 na 17,6% v roce 1994, přičemž dovozní daně klesly z 5,1% na 3,9% HDP.³⁷ Korupce je zvláště častá tam, kde jsou nominální daňové sazby velmi vysoké, jako je tomu v zemích přechodové ekonomiky východní Evropy a bývalého Sovětského svazu. Vysoké nominální daňové sazby vedou k úplatkům a dalším formám daňových úniků, jejichž důsledkem jsou ještě větší úniky a tak dále v bludné spirále.

Hospodářský dopad úplatků placených kvůli vyhýbání se předpisům a nižším daním závisí na tom, jak efektivní jsou ony původní programy, které jsou předmětem korupčních deformací. Dejme tomu, že stát má mnoho neefektivních předpisů a zatěžuje podniky vysokými daněmi. Potom vzhledem k neefektivnímu právnímu rámci mohou úplatky placené kvůli úniku před předpisy a daněmi efektivitu zvýšit. I když se korupční „trh“ vyznačuje některými problémy zmíněnými výše, výsledky mohou být z důvodů efektivity přesto lepší než dodržování zákona. Tuto obhajobu úplatků často zastávají investoři v rozvojových zemích a objevuje se také v diskusích o investicích ve východní Evropě a zemích bývalého Sovětského svazu. Je to pragmatické ospravedlnění, které vyrůstá z frustrace nad stávajícím právním řádem. Tento argument je důležitý, neboť se snaží ospravedlnit korupci za účelem získání výhod, na které *není* právní nárok. Uplácení jsou na tom lépe než v poctivém systému, ve kterém by museli dodržovat zákony.

36 Zdroj: Dia 1996; Stasavage, 1996

37 Zdroj: Stasavage, 1996

Organizovaný zločin a korupce

Nelegální podniky se snaží svou činnost zabezpečit uplácením policie, politiků a soudců nebo tím, že jim umožní podílet se na ziscích z nelegálního podnikání. Takové podniky jsou ale také obzvláště zranitelné vůči vyděračským požadavkům. Orgány vymáhání práva – od policie přes prokuratury po soudce – mohou požadovat platby, aby přehlížely porušování trestního práva nebo snížily pokuty. Jsou-li důkazy o trestné činnosti jasné, takové podniky nebudou schopny věrohodně hrozit tím, že korupční požadavky nahlásí.

Nelegální podniky samozřejmě nelze považovat za nevinné oběti. Často se aktivně snaží policii korumpovat. Snaží se nejen získat pro sebe imunitu proti trestnímu stíhání, ale také zajistit si monopolní moc na nelegálním trhu. Ve Spojených státech i v Latinské Americe provozovatelé hazardu a drogoví dealeři platí úředníkům, aby prováděli razie u jejich konkurentů nebo omezili přístup na trh. V Thajsku některé místní orgány chrání kriminální podniky před konkurencí i před zákonem. V Rusku se provozovatelé nelegálních podniků někdy přímo dopouštějí zavražďování potenciálních rivalů a často přitom uplácení policii, aby se nepletla do jejich soukromých snah o získání dominantního postavení na trhu.

Nebezpečí pro hospodářský rozvoj vzniká tehdy, když skupiny organizovaného zločinu začnou dominovat v jinak legálním podnikání. Skupiny organizovaného zločinu mohou použít zisky z nelegální činnosti nejen k zajištění spoluúčasti státních úředníků, ale také k infiltraci do legálních oborů podnikání. Zisky generované nelegálními podniky, které neplatí daně, pak mohou být reinvestovány do legitimního podnikání a získávání veřejných zakázek.³⁸

Bohatství, bezohlednost a mezinárodní kontakty mnoha skupin organizovaného zločinu naznačují, jak obtížné je, aby je jedna země samotná měla pod kontrolou. Nebezpečí spočívá v tom, že místo aby šlo o vývojovou etapu, která časem odezní, zločinná činnost natolik proroste s politikou, že je obtížné je od sebe rozeznat.

Korupční příležitosti a podněty, důsledky korupčního jednání

Lze konstatovat, že základním spouštěčem korupce je lidská touha po zisku či jiném osobním prospěchu. Zisk či jiný osobní prospěch je základem každého korupčního jednání

³⁸ Zdroj: Gambetta, 1993

jednotlivců a taktéž je součástí všech procesů, které korupci ve společnosti institucionalizují. Touha po zisku a úspěchu je přirozenou součástí každé lidské společnosti, avšak míra korupce se v jednotlivých společnostech liší.

Proč se stává touha po zisku a osobním prospěchu nezvladatelnou a proč lidský jedinec užije všech nelegálních prostředků k tomu aby podobného cíle dosáhnul? Zde je zapotřebí analyzovat korupční příležitosti a podněty, které generují možnosti korupce. Lidově se říká, že „příležitost dělá zloděje“. Kdyby nebylo korupčních příležitostí, tak by neexistovala ani samotná korupce. Korupční jednání se většinou nabízí v případech, když mají veřejní činitelé rozsáhlé pravomoci a můžou neomezeně rozhodovat o rozdělování hmotných či nehmotných statků.

Susan Rose Ackerman zkoumala frekvenci korupčních příležitostí v různých typech organizačních administrativních uspořádání. Ukázalo se, že každý administrativní (byrokratický) typ organizace je náchylný ke korupci. Potvrdila se hypotéza, že čím více existují státní regulace a řízení státu s občanem probíhá přes několik úrovní, tak tím více je příležitostí a možností ke korupčnímu jednání.

Vysoká míra korupce není závislá pouze na „kvalitě“ organizačního řízení veřejného aparátu, ale rozhodně je taktéž závislá na samotných vlastnostech úředníků a samotných žadatelů (občanů). Ti se vystavují korupčním podnětům, kterým buď podlehnou nebo se s nimi vyrovnají a nejednají proti zákonně.

Za nejdůležitější korupční podněty lze charakterizovat:³⁹

1. **Výše úplatku:** výše úplatku hraje rozhodující roli při potlačení korupčního vzdoru.
2. **Systém fungování byrokracie:** netransparentnost a neefektivnost vyřizování záležitostí občanů často nutí občany k urychlení administrativních procedur formou úplatků (speed money).
3. **Normativní systém:** nejsou-li pravidla a normy výkonu funkce veřejné osoby transparentní a jasně nadefinované, tak celý normativní systém je nefunkční (breakdown, culture conflict) – výsledkem je zvýšená motivace ke korupčnímu jednání.
4. **Systém kontroly:** v případě, že kontrolní systém není nastavený nebo je chybně nastavený se stává odhalení korupce téměř nemožnou – výsledkem je zvýšená motivace ke korupčnímu jednání.

³⁹ Zdroj: Rose-Ackerman, 1998 Corruption and Government: Causes, Consequences, and Reform , New York

5. **Systém sankcí:** absentující zákony postihující korupci nebo nízké sazby trestů za trestní čin korupce vedou ke zvýšené motivaci ke korupčnímu jednání a zvyšují pravděpodobnost korupce.

6. **Byrokratická kultura:** nízká úroveň byrokratické kultury častokrát bez nastavení etického kodexu k vykonávání veřejné funkce reflektuje nízkou loajalitu státních zaměstnanců.

7. **Silné korupční klima:** ve společnostech, ve kterých se korupce usadila a stala se pro společnost přijatelnou formou tradičních kulturních vzorců („korupce je normální“) se považuje boj s korupcí za cosi divného a zvláštního – v těchto společnostech přetrvávají silné podněty „být korumpovaný“.

8. **Klientelismus:** společenská zvyklost vyřizovat občanské záležitosti přes síť známých vede k akceptaci a preferenci různých rodinných klanů.

9. **Politická participace:** zkorumpovaní politici jsou opět voleni do veřejných funkcí ve společnostech, ve kterých neexistuje právní rámec v boji proti korupci a taktéž neexistuje protestující občanská společnost.

10. **Reputace skupiny:** když politici nejsou respektovanou skupinou, a tudíž nemají morální závazek ke zvyšování vlastní morálky a vlastní cti, tak nabízejí taktéž prostor ke korupci.

11. **Kult bohatství:** každý, včetně politiků, chce rychle zbohatnout – avšak jedná se o zbohatnutí za každou cenu, tzn. i za cenu vlastního zkorumpování.

12. **Chudoba:** nízké platy úředníků mají dvojí různý efekt, a to : a, snižují jejich obavy ze ztráty zaměstnání b, zvyšují jejich chtíč úplatků.

13. **Korupční vzory:** v podstatě se jedná o vzorec lidského jednání, tzn. budou-li občané přesvědčeni, že veřejní činitelé i ostatní lidé jsou zkorumpováni, tak tím více budou oni sami náchylnější ke korupčnímu jednání.

Chceme-li se zabývat korupcí, tak je důležité stanovit to, co je jejím **předmětem**, co nabízí korumpující korumpovanému a opačně. Není rozhodující podíl korumpujícího a korumpovaného - zda je dominantní v transakci ten, který chce získat určitou výhodu, nebo ten, který ji má poskytnout a určuje odměnu za neoprávněnou výhodu.

Důležitý je u korupce **časový moment** samotné korupční transakce. Ten je buď okamžitý, tzn. je založen na jednom případě nebo může být časově neomezený, což znamená časově neomezené poskytování výhod (korupce permanentní) a protislužeb.

Významným atributem korupce je její **rozsah**, tzn. její nebezpečnost pro stát či státy, v nichž se odehrává. Rozsah spočívá v posouzení významu příslušných orgánů. Korupce má vliv na ekonomiku, ale devastuje taktéž morálku celé společnosti.

Po určení rozsahu korupce je důležitým faktorem **organizovanost** potencionálních korupčníků, kteří si můžou rozdělit trh a postupovat vůči státním úředníkům koordinovaně.

Boj společnosti s korupcí a způsoby prevence

Globálně dle různých měření korupce patří k nejzkorumpovanějším státům našeho světa nejchudší země, v zavedených demokraciích je obvykle korupce nižší.

V této kapitole předkládám strategie boje proti korupci, které vznikají na základě celosvětových zkušeností v boji s korupcí (tzv. best practise).

Globálně se v boji proti korupci doporučují na úrovni státní správy následující aktivity:

- **vytvoření interního finančního řídicího systému** ve státním sektoru s cílem zajistit adekvátní a efektivní kontrolu nad používáním zdrojů,
- **vytvoření systému právního dozoru** nad rozhodnutími úředníků,
- **ustanovit kompetence a odpovědnost nadřízených pracovníků** za své podřízené,
- **realizace namátkových kontrol,**
- **zákaz činnosti státních úředníků v soukromém sektoru** a zabránit střetu zájmu,
- **nastavení systému vyřizování stížností** ohledně korupce,
- **hájit svobodný tisk,**
- **zapojit do boje proti korupci soukromý sektor,**
- **periodicky a důsledně analyzovat stav veřejného mínění**, týkající se činností vládních institucí.
- **nastavit transparentní systém,**
- **zrychlovat rozhodovací proces**, jehož délka vytváří prostor pro korupci,
- **evidovat všechny dary** a výhody poskytnuté vládním úředníkům a politikům.

Světová banka i Mezinárodní měnový fond pomáhají vládám jednotlivých států v boji proti korupci. Světová banka deklaruje, že v boji proti korupci je vyžadováno:

- účinná spolupráce každé vlády dané země v rámci své způsobilosti,

- nastavení vhodných právních a regulatorních rámců pro aktivity v soukromém sektoru,
- nastavení rozpočtových a finančních systémů,
- nastavení efektivních nezávislých dozorů
- alokace dostatečných kapacit pro odhalení, vyšetřování a soudní potrestání korupce.

V boji proti korupci jsou efektivní následující opatření:

- **reforma veřejných programů** a jejich modernizace fungování,
- **redukce rozhodovacích pravomocí** úředníků,
- **limitace výkonné moci** příslušníků byrokracie,
- **decentralizace kompetencí**,
- **nastavení systému motivací** v rámci úřed. aparátu,
- **monitoring pracovních vstupů a výstupů**,
- **nastavení procesních pravidel** s cílem maximálně omezit ad hoc řešení
- **vznik kompetentní byrokracie** s cílem decentralizovaných kompetencí při výkonu jedné procedury : aktér nabízející úplatek se nemůže spolehnout na skutečnost, že bude jednat vždy s jedním úředníkem,
- **rotace úřednických kádrů**,
- **tvorba protikorupčních zákonů** a nastavení systému trestů,
- **izolace veřejné správy** od politického vlivu a důsledná kontrola konfliktu zájmů,
- **realizace permanentní reformy** platů státních úředníků (př. špatně zaplacený úředník s vysokou kompetencí a pravomocí) s cílem přiblížit platy ve státním sektoru privátnímu sektoru,
- **podpora efektivity a výsledků práce dobrou finanční motivací**,
- **existence etického kodexu**

Organizace Transparency International předkládá 10 principů, které považuje v boji proti korupci v České republice za klíčové:⁴⁰

1. Důsledné **prosazování nulové tolerance** vůči korupci.

⁴⁰ Organizace Transparency International, www.transparency.org, 2007

2. **Postih při střetu zájmu veřejných činitelů** a výrazné omezení imunity členů Parlamentu České republiky.
3. **Zabránění tzv. převzetí státu** (tzv. state capture) ze strany silných lobbistických skupin důraznou regulací lobbingu.
4. **Reforma veřejné správy** – zavedení e-government do veřejné správy a nastavení systému zadávání veřejných zakázek na všech úrovních státní správy.
5. **Důsledná finanční kontrola** ve veřejné zprávě – zefektivnění kontrolních mechanismů Nejvyššího kontrolního úřadu a posílení postavení interních auditorů ve veřejné správě.
6. **Odstranění politických vlivů** na úřady státní správy.
7. **Omezení korupce v podnikatelském sektoru** zavedením tzv. „černé listiny“ podnikajících subjektů, kteří se dopustili korupčního jednání v soutěžích o veřejné zakázky, a prosazováním takových legislativních změn, které budou postihovat korupční jednání v hospodářské soutěži a taktéž budou chránit osoby, které na takové jednání upozorní (ochrana tzv. „whistle – blowers“).
8. **Zlepšení práce soudnictví** posílením odpovědnosti soudců za vlastní rozhodování.
9. **Vyšší efektivita vyšetřování korupčních trestních činů** a vznik specializovaných protikorupčních útvarů Police české republiky.
10. **Dodržování mezinárodněprávních protikorupčních závazků v ČR** jejich zavedením do české legislativy.

Vytvoření správného a funkčního systému v boji proti korupci je nesmírně složitým úkolem, neboť vyžaduje implementaci řady opatření v klíčových oblastech společnosti.

Z podkladů **OECD** jsou navrženy následující strategické zásady v nastavení protikorupčních opatření:⁴¹

1. **Státní moc** v demokraciích nesmí být soustředěna mezi jedince. Pravomoci musí být v dostatečné míře delegovány tak, aby důležitým rozhodnutím majícím dopad na celou společnost byla přítomna i veřejnost.
2. Ve **finanční oblasti** musí být vytvořeny systémy monitorování toku finančních prostředků. Nastavení kontrolního systému využívání veřejných zdrojů je nezbytným krokem.

41 OECD Corruption, Translation, 2006

Dílejší aktivity eliminující korupci jsou následující:

- nastavení platů zaměstnanců reflektující jejich zodpovědnost, výše platu musí být srovnatelná s platy v soukromém sektoru, neboť stabilizovaná a kvalifikovaná byrokracie je překážkou růstu byrokracie,
- zjištění monitorování majetku, příjmů a dluhů osob disponujících rozhodovací mocí,
- odměňování protikorupčního jednání,
- automatická sankce propadnutí zisku (majetku) z korupce,
- nastavení systému rozhodování výhradně na základě veřejného zájmu,
- odměňování úředníků pouze na základě kvalifikace, výkonu a zásluhy.

3. V **oblasti legislativní** je nutno zajistit nastavení systému, který stojí na principech nezávislosti justice. Legislativní opatření musí být srozumitelná a jednoznačně vymahatelná. Justice musí dbát o platnost zákona pro všechny, bez jakýchkoliv výjimek. V případě dvojího metru ztrácí veřejnost důvěru v zákony a společnost má tendenci se zákony neřídít.

Akční kroky pro justici a legislativce v boji proti kurupci jsou následující:

- **vytvořit mechanismy**, které chrání činitele z nespravedlivých obvinění,
- **kontrolovat úřední rozhodnutí** nezávislým orgánem,
- **zavést dostatečné pravomoci vyšetřovatelů** a orgánů činných v trestním řízení, jakož i existenci nezávislých institucí s rozsáhlými vyšetřovacími a trestními pravomocemi,
- **zavést úřad generálního auditora a úřad generálního kontraktora**, kteří budou nezávislou instancí a dozorem u uzavírání smluv s vládou a státní činností,
- **podrobit veřejné činitele kontrole**, která se na jejich funkci vztahuje,

- **nastavit spolupráci v legislativní oblasti** s jinými státy při potlačování mezinárodní korupce,
- vytvořit mechanismy, které eliminují vznik zákonů jenž zvýhodňují veřejné osoby,
- **nastavit kvalitní správní právo** dohlížející na postup centrální a místní vlády a státních orgánů
- **garantovat a vyžadovat práva občanů**, která jim patří
- **definovat omezení a zákazy**, vztahující se k veřejným činitelům, kteří se zúčastňují oficiálních záležitostí, v nichž by mohli mít významné přímé či nepřímé finanční zájmy,
- zavést zákony zakazující veřejným činitelům zneužívat informace, pravomoce nebo majetek ke svému prospěchu nebo k újmě jiných,
- vypracovat a uvést v účinnost zákony umožňující v případech korupce dlouhodobé uvěznění a konfiskaci majetku
- **zavést důslednou ochranu svědků** v případech velké korupce

4. Nutná zlepšení v **oblasti informační** s cílem nastavení transparentnosti. Veřejnost musí mít k dispozici informace o aktivitách sektoru veřejného a taktéž informace o vzájemné spolupráci mezi sektorem soukromým a veřejným.

K tomu je nutno zajisti dostatečné komunikační kanály zahrnující internet, telefonní informační servis, tisk, specializované knihovny a další specializované informační systémy. Zlepšení je nutno provést systematicky, postupnými kroky mohou být následující aktivity:⁴²

- státní instituce by měly prostřednictvím internetu zveřejňovat podrobně své aktivity ohledně vztahu se soukromým sektorem, detail by měl být na úrovni informace o aktuálním stádiu, resp. statutu,
- ohlášení korupce na telefonních informačních linkách by prostřednictvím informační technologie zajistilo volajícímu anonymitu a hlášení by bylo automaticky předáno kompetentním orgánům,
- odstraňování nadbytečných formalit a snižování počtu úředníků ve státní byrokracii,

⁴² OECD Corruption, Translation, 2006

- komunikace s úřady by měla být maximalizována do elektronických prostředků (e –komunikace),
- pravidelně zveřejňovat úspěchy v boji proti korupci,
- zveřejňovat majetek zástupců veřejného sektoru,
- nastavení přesných procesních pravidel a procedur pro podávání hlášení o korupci.

Mezi oblasti, kterým je zapotřebí věnovat zvýšenou pozornost při potírání korupce patří:⁴³

- veřejné zakázky,
- střet zájmů,
- efektivní kontrola čerpání veřejných zdrojů,
- transparentnost procedur veřejné správy,
- důsledné vyšetřování,
- předpisy a zákony.

43 Organizace Transparency International, www.transparency.org, 2007

5. METODOLOGIE MĚŘENÍ KORUPCE

Metodologie měření korupce

Pro snažší pochopení různých forem korupce, jejich příčin a důsledků, tak i pro hledání efektivních prostředků boje s korupcí je nutné nalézt účinný způsob měření korupce a vyhodnocování korupce jako jevu. Přes skutečnost, že v současnosti existuje již celá řada sofistikovaných přístupů jimiž lze dospět k odhadům míry korupce na různých úrovních, tak korupce zůstává jevem latentním a z koncepčního hlediska se měří velmi obtížně.

Valnou většinu dat využitelných pro analýzu korupce nelze získat v podobě statistických dat, tzv. tvrdých dat. Zvýšení případů počtu korupce může rovněž zapříčinit někdy i specifická situace jako například pozemková reforma, privatizace, válka, atd.

Indikátory korupce mohou být průzkumy veřejného mínění. Bohužel tyto průzkumy explicitně vyjádřit konkrétní korupci. Průzkumy veřejného mínění ohledně korupce jsou důležitým pohledem na výskyt samotné korupce a projevují postoje občanů ve vnímání korupce jako podstaty jistého zla.

Indikátory měření úrovně korupce jsou tedy v největší míře založeny na tzv. měkkých datech, což je příčinou častých zpochybnění relevantnosti získaných dat. Standardní metody měření korupce využívají zpravidla klasických kvalitativních **sociologických postupů**.

Jedná se o sociologické průzkumy, jejichž výsledkem je tvrzení (uvedeno příkladem): 24% obyvatel České republiky považuje úředníky za rozhodně zkorumpované, 41% za spíše zkorumpované, 19% za spíše nezkorumpované, 5% za rozhodně nezkorumpované a zbylých 11% nemá názor. Tato kvalitativní tvrzení lze následně kvantifikovat a převést do podoby **indexů**, které už dovolí meziroční nebo mezinárodní srovnání. Kvantifikace vychází z postupného přiřazení hodnot následujícím způsobem : tvrzení „rozhodně zkorumpované“ je přiřazena hodnota 0,67, názoru „spíše nezkorumpované“ hodnota 0,33 a odpovědi „rozhodně nezkorumpované“ hodnota 0,00. Skupinu respondentů „nemajících názor“ je třeba vyloučit, proto se procenta pro jednotlivé skupiny, které názor mají přepočítávají tak, aby jejich celkový součet byl 100%.

Vynásobením hodnot odpovídajícími procenty se získá hodnota výsledného indexu 63,7 na celkové škále od 0,00 (žádná korupce) do 100 (zcela zkorumpované).

Podle způsobu sběru a vyhodnocování dat⁴⁴ lze rozčlenit studie a analýzy hledající jednoduché vyjádření korupce do čtyř základních skupin:

1. skupina reprezentuje studie a analýzy vyjadřující **názory expertů** (tzv. expertní hodnocení),
2. skupina zahrnuje průzkumy **veřejných mínění** (šetření v rámci firem a obyvatel),
3. skupina studií a analýz vychází ze **složených indexů**,
4. skupina studií a analýz vychází z **objektivních dat** (kardinální odhady rozsahu korupce).

Výše uvedené ukazatele, dle expertů, vykazují vysokou korelaci a jejich využití v regresní analýze vede k velmi podobným výsledkům. Je však zapotřebí připomenout, že dané indikátory korupce měří zejména vnímání korupce a nikoliv objektivní a přesně kvantitativně vyjádřenou aktuální míru korupce.

Expertní hodnocení

Skupinou metodických přístupů jsou studie a analýzy reprezentující **názory expertů**. Za experty můžeme považovat například ratingové agentury nebo konzultanty mezinárodních institucí. Přístup těchto expertů ke korupci při srovnávání jednotlivých zemí je zpravidla objektivnější než přístup místních respondentů.

Názory expertů vyjadřují nejčastěji míru ekonomického, politického a finančního rizika, popř. transparentnosti podnikatelského prostředí pro potřeby zahraničních investorů. Jak příklad tohoto přístupu lze uvést každoročně připravovanou studii (od roku 1982) od organizace **Political Risk Services**.

Index korupce od International Country Risk Guide zase vyjadřuje rozsah, v němž jsou vysoce a níže postavení vládní úředníci ochotni požadovat a přijímat zvláštní platby (index je kalkulován na základě dobře informovaných odborníků).

44 Zdroj: Wei, 2001

Objektivní měření „míry korupce“ jako takové je obtížné. Doposud se nepodařilo změřit skutečnou míru korupce, neboť neexistují jednotící kritéria a je minimum informací o zkorumpovaných subjektech. Někteří odborníci doporučují nevěnovat žádnou pozornost měření korupce, nýbrž se zaměřit na prevenci protikorupční politiku.

Na druhou stranu měření „míry korupce“ je důležité pro případné investory, odhad míry korupce může riziko investice zmírnit.

„Míra korupce“ obsahuje dvě korelující veličiny. Jedná se o frekvenci korupce, která zahrnuje kvantitu zkorumpovaných subjektů a úplatků, a hodnota nákladů na korupci ze strany korumpujících. Míra korupce tedy reflektuje dvě hlediska, a to: frekvenci korupce a celkovou hodnotu zaplacených úplatků.

V podmínkách státní veřejné správy jsou spíše využívány metody projevů a identifikace korupčního jednání, například:

1. rozhovory,
2. anonymní průzkumy a ankety,
3. monitoring,
4. analýzy stížností podnětů občanů,
5. „brainstorming“ (řízená diskuse).

Světová banka (SB) a **Mezinárodní měnový fond (MMF)** používají k měření korupce metodologii, u níž se výpočet provádí na základě spotřeby času, který musí manažeři podniků věnovat jednáním se státními činiteli. Základním předpokladem této metodiky je úměrný vztah mezi frekvencí uplácení a složitostí schvalovacích byrokratických principů. Jinými slovy, čím více času musí manažeři strávit s úředníky, tím větší vzniká pravděpodobnost pro korupční jednání.

Dalším hodnocením korupce z pohledu Světové banky je hodnocení korupce podle souhrnného indexu **GM (Governance Matters)**, který Světová banka od roku 1996 pravidelně zveřejňuje. Výsledný souhrnný index vychází z několika stovek různých individuálních měření, které realizují mezinárodní organizace, poradenské firmy, univerzity, politické a obchodní organizace odhadující riziko (risk – rating agencies), střediska znalců a nevládní organizace. V souhrnu jsou kombinovaná data získaná expertními odhady a data získaná na základě dotazníkového šetření firem a obyvatel.

Metodika Světové banky vychází z definování korupce jako jedné se složek ovládnutí státu (state capture). Korupce je definována jako situace, kdy je použita veřejná síla (či moc) pro soukromé výnosy, nebo-li jako využití soukromých prostředků k ovlivnění

veřejných rozhodnutí.⁴⁵ Vláda a kvalita správy je Světovou bankou vnímána jako klíčový prvek úrovně země a determinanta jejího možného rozvoje. Uvedená definice tak zahrnuje tři základní složky kvality správy. Každé této složce jsou přiřazeny dva agregované indexy, tzv. **indexy institucionální kvality (Index of Institutional Quality, IIQ)**, které popisují její stav v zemi.

Konstrukce a složení je následující.

Složky Kvality správy / Indexy institucionální kvality –IIQ/ Označení.⁴⁶

1. Procesy, kterými jsou vlády vybírány, konzultovány a případně nahrazovány:

- Úroveň demokracie, politická práva a svobody, nezávislost médií (Voice and Accountability) GM1
- Politická stabilita a absence násilí (Political Stability and Absence of Violence) GM2

2. Schopnost vlády formulovat a efektivně zavádět „zdravou“ politiku:

- Výkonnost (účinnost) vlády (Government Effectiveness) GM3
- Kvalita regulací, měření dopadů cenové regulace, bankovního dohledu, regulace zahraničního obchodu (Regulatory Quality) GM4

3. Respekt občanů a státu před institucemi, které řídí ekonomické a sociální procesy mezi nimi:

- Vláda práva, dopad kriminality, efektivnost a předvídatelnost soudních rozhodnutí (Rule of Law) GM5
- Kontrola korupce (Control of Corruption) GM6⁴⁷

Korupce je řazena do kategorie vztahu státu a občanů. Respondenti jsou tázáni na otázky týkající se míry závažnosti korupce v dané zemi, důvěry veřejnosti ve finanční poctivost politiků, nutnosti a frekvence firem poskytovat úplatky, hodnocení a vnímání proti-korupčního prostředí. V jednotlivých průzkumech korupce jsou zkoumány:⁴⁸

- Platby, které slouží k tomu, aby byly určité věci vykonávány (v podstatě se jedná o úplatky).
- Dopady korupce na prostředí obchodu.

45 Zdroj: Hellman, Jones, Kaufmann, 2000

46 Zdroj: Světová banka www.worldbank.org, 2007, přeloženo

47 Zdroj: Světová banka, www.worldbank.org 2007, přeloženo

48 Zdroj: Světová banka, www.worldbank.org 2007, přeloženo

- Velká („grand“) korupce v politické sféře.
- Tendence elitních skupin ovládnout stát.

Ve všech indexech jsou země klasifikovány hodnotami v intervalu <-2,5 až + 2,5>. čím vyšší je hodnota ukazatele, tím lépe je vnímána příslušná složka kvality správy. Výsledné indexy pak vyjadřují statistický výsledek výzkumu- neznamená tak ani oficiální postoj Světové banky, ani reálnou pozici zemí, které banky hodnotí. Souhrnný index GM je kalkulován jako *prostý průměr ukazatelů G1-G6* a reprezentuje pohled na problém rozvíje zemí, kterým se banka ve své činnosti prioritně zabývá.

Šetření v rámci firem a obyvatel

Další skupinou analýz představují šetření v rámci firem a obyvatel. Instituce, které provádí výzkumy veřejného mínění používají standardní statistické metody ke zpracování údajů získaných od občanů. Podobné průzkumy mohou být nepřesné v tom, že globalizují názory veřejnosti. Mohou být taktéž zkresleny aktuální ekonomickou či politickou situací v zemi. Obecně lze říci, že podobné průzkumy reflektují názory těch, kterých se korupce ve svém rozsahu dotýká ve svém důsledku nejvíce. Místní respondenti jsou znalí domácího prostředí a jsou schopni výstižně pojmenovat podoby, formy a projevy korupce v jejich zemi. Postoje institucí, které výzkumy provádějí se liší podle toho, kdo si výzkum objednal a k jakému účelu daný výzkum má posloužit. V České republice jsou dostupné průzkumy prováděné například společnostmi GfK Praha – Institut pro výzkum trhu (ve spolupráci s Transparency International, ČR), Faktum Invenio spol. s r. o.

V mezinárodním měřítku je tento způsob šetření zastoupen zejména studii, které se zaměřují na širší problematiku týkající se možností dlouhodobě udržitelného ekonomického růstu zemí a komplexní hodnocení kvality podnikatelského prostředí. Jedná se především o metodologii, která byla zpracována **Světovým ekonomickým fórem (World Economic Forum, WEF)**, týkající se hodnocení konkurenceschopnosti ekonomik na základě tzv. indexů konkurenceschopnosti. (**Growth Competitiveness Index- GCI**).

Současná podoba **Growth Competitiveness Index - GCI** zahrnuje všechny faktory, které mají zásadní vliv na ekonomický růst zemí. Tyto faktory jsou rozděleny do **3 klíčových pilířů**:

1. **pilíř** : kvalita makroekonomického prostředí
2. **pilíř**: stav veřejných institucí
3. **pilíř**: rychlost zavádění nových technologií.

V kombinaci tvrdých dat a kvalitativních (měkkých) informací (měkká data tvoří více než 60% z celkového počtu dat), vznikly v rámci těchto pilířů tři indexy:

- index makroekonomického prostředí
- index veřejných institucí
- index technologií.

Tyto indexy jsou konstruovány z řady dílčích indexů, které hodnotí konkrétní oblasti. Indexy nebývají hodnoty v intervalu $< 1,00 - 7,00 >$. Čím vyšší je hodnota indexu, tím je výsledek hodnocení lepší. V roce 2006 bylo do hodnocení zahrnuto 126 zemí. Hodnocení stavu korupce reflektují **indexy týkající se korupce**.

Globální barometr korupce (Global Corruption Barometer) je připravován agenturou Gallup International. Jedná se o průzkum veřejného mínění (vzorek 55 tisíc respondentů z 69 zemí) a zkoumá názory široké veřejnosti na korupci a identifikuje její hlavní oblasti v pěti otázkách:

1. hodnoceny jsou instituce a odvětví nejvíce zasaženy korupcí,
2. je odlišena závažnost drobné (administrativní) korupce a velké (politické) korupce, která probíhá na nejvyšší politické a ekonomické úrovni,
3. je posuzován dopad korupce na osobní a společenský život (osobní a rodinná sféra, podnikatelské prostředí a politická sféra),
4. zjišťována jsou odhady korupce v dalších letech – vývojové trendy do budoucna,
5. poskytnutí úplatku respondentem či členem jeho rodiny v daném období.

Smyslem barometru korupce je: **zjistit, jak v jednotlivých zemích občané vnímají rozsah korupce v daných oblastech, její rozsah ve srovnání s předcházejícím obdobím a očekávání spojené do budoucna.**

Od roku 1999 Transparency International zavedla tzv. **Index plátců poplatků (Bribe Payers Index –BPI)**, který seřazuje země podle jejich sklonu k uplácení vysoce postavených veřejných činitelů v 15 zemích s rozvíjející se tržní ekonomikou. Tento index

je tzv. unikátním indexem, který je odvozen z dat získaných zvláštním průzkumem sledujícím jen daný účel, na rozdíl od kompozitního indexu, jenž je vytvořen sloučením několika již existujících indikátorů (hodnot měřené veličiny).

Konstrukce indexu plátců poplatků je založena na předpokladu, že korupce souvisí s mezinárodním obchodem. Korupce tak není hodnocena jako vnitřní problém země, ale je zde podchycen vliv okolí na rozvoj korupce v prostředí, kde existuje určitý prostor pro její výskyt. Výsledné hodnocení zemí seřazuje přední exportující země světa podle jejich sklonu k uplácení. Index hodnotí, do jaké míry mají korupce se sídlem v těchto zemích sklon k uplácení vysoce postavených veřejných činitelů v hlavních zemích s rozvíjející se tržní ekonomikou. V zemích ve kterých byl průzkum prováděn byla přiřazována hodnota ze stupnice 0,00 - 10,00. Hodnota BPI=10 označuje zemi, která exportuje bez korupce.

Význam **indexu BPI** stále stoupá, neboť globalizace ekonomicky propojuje jednotlivé země světa.

Stav korupce, míra jejího vnímání, specifikace oblastí jejího skutečného či možného výskytu představují jedno ze sledovaných kritérií hodnocení transformační úspěšnosti ve skupině tzv. transformačních zemí. Jak příklad lze uvést tzv. **Index transformace (IDR)**, který od roku 1997 sleduje organizace Freedom House. V rámci hodnocení demokratizace, právního řádu, ekonomické liberalizace a sociálních indikátorů je problematika korupce klasifikována jako **součást právního řádu**. Hodnocení se týká vnímání korupce ve státní službě, podnikatelských záměrů vrcholových politiků, zákona o zveřejňování finančních příjmů, konfliktů zájmů a protikorupčních aktivit. Hodnocení jsou prováděna na škále < 1 - 7> kde nejpříznivější výsledek je hodnocen stupněm 1.

Složené indexy

Další metody měření se snaží kvantifikovat míru korupce formou indexu. Například Transparency International provádí odhad míry korupce podle reálných zkušeností zhruba 10 mezinárodních organizací a institucí (mezi ně patří Světová banka, Columbia University, World Economic Forum, atd.) a to tak, že ji posuzují podnikatelé, rizikovní manažeři nadnárodních korporací, univerzitní experti a analytici z řad veřejné obce. Korupce se posuzuje alespoň minimálně ze 4 nezávislých zdrojů výzkumů, kde nejlepší index je 10, nejhorší 0.

Tento **Index vnímání korupce** (Corruption Perception Index – CPI) je sestavený na základě několika průzkumů korupce. V případě tohoto indexu se jedná o tzv. kompozitní index. Veřejné průzkumy jsou vyloučeny, index se zaměřuje na korupci ve veřejném a státním sektoru a seřazuje země podle stupně vnímání existence korupce mezi úředníky veřejné správy a politiky. Průzkum nereflektuje intenzitu korupce v dané zemi, ale zabývá se vnímáním korupce určitými osobami. Vnímání se může lišit od reality, ale hodnoty CPI s poměrně vysokou mírou spolehlivosti indikují vliv zohledněných faktorů na hodnoty celkového objemu přímých zahraničních investic (PZI) na investiční nabídky. Vnímání nízké míry korupce a samotná existence nízké míry korupce je pro zahraniční investory garancí funkčního právního rámce v dané zemi, což má zásadní význam v rozhodovacím procesu alokace investic.

CPI je zveřejňován od roku 1995 vždy jednou ročně. Slabinou CPI je nsourodost vstupních dat, tj. vstupní data nemají sjednocenou metodologii. Avšak podle Transparency International CPI koreluje s jinými indexy míry korupce.

Pro účely konstrukce indexu CPI je korupce definována jako **zneužívání veřejné pravomoci k osobnímu prospěchu**. Index každoročně zachycuje pohled na korupci ve veřejném sektoru a průzkumy použité k jeho sestavování obsahují otázky související se zneužíváním pravomocí veřejných činitelů k získání osobních výhod. Při sběru těchto unikátních dat jsou respondenty domácí i zahraniční podnikatelé, analytici, představitelé obchodních komor, zástupci odborné veřejnosti z hodnocených zemí (index je založen na expertních hodnoceních).

Hodnocení zemí na základě CPI se pak seřazuje podle stupně vnímání korupce, kdy hodnota indexu $CPI = 0,00$ znamená ohodnocení země krajně zkorumpované a hodnota indexu $CPI = 10$ představuje zemi bez korupce. Bere-li se v úvahu, že na světě existuje více než 200 zemí a CPI zahrnuje 185 zemí (CPI 2007), tak je zřejmé, že se jedná o index s velmi rozsáhlou datovou základnou a takřka celosvětovým rozsahem. Tento mezinárodní žebříček korupce je publikován každý rok za mimořádně velkého zájmu jednotlivých států.

Metodologie CPI je založena na důvěryhodných zdrojích. Pro sestavení indexu jsou pro každou hodnocenou zemi shromážděny výsledky všech dostupných unikátních indikátorů (výsledky průzkumů expertních mínění provedených několika nezávislými institucemi), které musí splňovat jasně definované předpoklady. Podmínkou zahrnutí příslušného indikátoru do indexu je splnění **3 základních kritérií**:

- **umožnit srovnávání více zemí,**
- **měřit celkovou úroveň korupce,**

- **nesmí být straší tři let.**

Klíčovou kvalifikační podmínkou je, že příslušný zdroj musí uvádět pořadí států. Tato podmínka není splněna, pokud zdroj provádí průzkumy v různých zemích, ale využívá přitom různé metodologie. Vzájemné porovnávání zemí v takovém případě není možné a nelze z něj sestavit pořadí. Další podmínkou je měření celkové úrovně korupce. Index CPI zahrnuje jak současná data, tak taktéž data z posledních tří let. Využití tříletého klouzavého poměru zamezuje výrazným odchylkám, které mohou být způsobeny např. politickým skandálem, jenž je propagován v médiích tak dochází k ovlivňování vnímání korupce v dané zemi.

Všechny získané indikátory korupce jsou následně normalizovány na škále od 0,00 do 10,00, kde vyšší hodnota znamená nižší korupci. Vypočtením střední hodnoty z normalizovaných hodnot pro každou zemi je stanovena konečná hodnota indexu (pozn. Pro zařazení země do indexu je nutné, aby byly k dispozici alespoň tři zdroje údajů). Vzhledem ke skutečnosti, že každý zdroj údajů používá svůj vlastní systém hodnocení, tak následná agregace vyžaduje převedení dat, před stanovením střední hodnoty, do standardizovaného formátu. Standardizace se odehrává v následujících dvou krocích.

Kroky standardizace dat

1. krok:

Prvním krokem standardizace je standardní použití odpovídajících (shodných) percentilů. Metoda zaručuje zafixování všech standardizovaných hodnot v daném intervalu v rozmezí $\langle 0,00 \text{ až } 10,00 \rangle$. Pořadí země (nikoli hodnocení) je tak jedinou zpracovávanou informací pocházející od každého zdroje. Při této technice se stanoví obecné podmnožiny nového zdroje a určí se i v indexu CPI z předchozího roku (všechny standardizované hodnoty tak pocházejí z indexu CPI z předchozích let, a jsou omezeny uvedeným intervalem). Poté se nejvyšší hodnota CPI vezme jako standardizovaná hodnota pro zemi hodnocenou jako nejlepší v pořadí. Druhá nejvyšší hodnota se přiřadí zemi, jenž se umístila jako druhá nejlepší, a tak se postupuje i dále.

Standardizace znamená, že střední hodnota a standardní odchylka nového zdroje musí nabývat stejných hodnot jako u odpovídající podmnožiny CPI daného roku.

Matematickým vzorcem vyjádřeno, jestliže tedy $S'(j,k)$ je hodnotou původní, ze zdroje „k“ pro zemi „j“, pak standardizovaná hodnota $S(j,k)$ se stanoví jako:

$$S(j,k) = \{S'(j,k) - \text{Mean}(S'(k))\} SD(CPI) / SD(S'(k)) + \text{Mean}(CPI)$$

Kde střední hodnota (Mean) a standardní odchylka (SD) zdroje „k“ a index CPI daného roku byly stanoveny pro společnou podmnožinu zemí. Následně byl pro každou zemi vypočítán prostý průměr.

V případě, že dvě či více zemí získá stejné umístění, určí se jejich normalizovaná hodnota aritmetickým průměrem příslušných hodnocení podle CPI. Pro území, pro něž nebyly k dispozici hodnoty CPI, je hodnocení odvozeno od zemí, které se v pořadí umístili nejbližší. Mezi jejich bodovým hodnocením se provede lineární interpolace vycházející z předpokladu, že má-li země podle určitého zdroje bodové hodnocení bližší sousední, lépe hodnocené zemi, bude k ní mít blíže i standardizovaná hodnota. Země hodnocená zdrojem jako nejlepší (nejhorší) má pouze jednoho souseda, nikoliv dva. V takovém případě se vytváří imaginární druhý soused s nejvyšším (nejnižším) možným hodnocením podle daného zdroje, kterému se přiřadí hodnota CPI 10 (nebo 0). Tím je zaručeno, že všechny hodnoty spadají do intervalu $\langle 0,00 - 10,00 \rangle$.

2. krok:

Po získání standardizovaných hodnot, které reflektují pořadí zemí v rozsahu požadovaného intervalu následuje stanovení **jednoduchého průměru standardizovaných hodnot**. Tento krok znamená standardizaci stanovených středních hodnot. Záměrem užití průměru je, že výsledný index má pro všechny země standardní odchylku menší, než měl CPI předchozího roku. Tímto krokem se zajistí, že standardní odchylka zemí zahrnutých v indexu zůstává v čase konstantní. V opačném případě by se projevil trend k trvale se zmenšující rozmanitosti hodnocení.

Využití objektivních dat

Objektivní indikátory jsou výsledkem kardinálních odhadů rozsahu korupce. Jsou kalkulovány na základě tvrdých, objektivně měřitelných dat a jejich konstrukce je vedena snahou objektivnost realizovatelného přístupu. Východiskem objektivních šetření je

například kvantifikace poměru obchodních transakcí spojených s korupčními platbami a úplatky státním úředníkům. Namísto expertních hodnocení jsou tedy zkoumány přímé zkušenosti firem ve využití soukromých prostředků k ovlivňování veřejných rozhodnutí.

6. SHRNUTÍ

Korupce není vnímána jednotně o čemž svědčí fakt, že neexistuje jedna globálně přijímaná definice korupce, která by byla akceptovatelná jak pro laickou, tak i odbornou veřejnost. Ačkoliv má korupce velmi mnoho forem, tak společným faktorem zůstává záměrný způsob chování, který se vědomě odchyluje od společensky závazných forem. V korupčním vztahu vystupuje subjekt korumpující, který nabízí určitou materiální nebo finanční odměnu s cílem získat neoprávněný prospěch pro sebe - dále je v tomto vztahu subjekt korumpovaný, který poptává odměnu za poskytnutí či příslib neoprávněné výhody. V případě nepřímého úplatkářství se předmětem korupčního obchodu stává příslib korumpovaného uplatnit svůj vliv v zájmu korumpujícího. Korupční směna je netržní směnou, avšak je směnou ekonomickou, neboť v této směně získávají užitek oba zúčastnění. Vyjádřeno ekonomicky: korupce je výsledek racionální kalkulace ekonomických subjektů, umožňující vzájemnou výhodnou směnu založenou na principu užitku.⁴⁹

Korupci sice lze měřit, avšak relevantnost výsledků je zpochybňována z důvodu jejich závislosti na měkkých datech, tzn. na subjektivním pohledu respondentů, nebo-li dotazovaných. Získat k měření úroveň korupce objektivní, tzv. tvrdá data je nemožné, neboť prakticky neexistují. Z tohoto důvodu většina indexů korupce měří především vnímání korupce a nikoliv objektivní, přesně kvantitativně vyjádřenou aktuální „míru korupce“.

Lze konstatovat, že korupce se sleduje jako součást komplexních přístupů. Jsou-li ukazatele korupce použity v rámci souhrnných indexů, tak mohou poskytnout doplňující informace k objektivním datům a tak lépe vysvětlit příčiny ekonomických jevů jako zpomalení hospodářského růstu, pokles přímých zahraničních investic, nižší hodnota indexu lidského rozvoje, atd.

49 Zdroj: Jolana Volejníková, 2007

Výhodou souhrnných indexů je ucelenější pohled na ekonomiku – celkové hodnocení ekonomiky (výkonnost) tak může být postaveno na základě jak tvrdých (ekonomické ukazatele), tak i měkkých dat.

7. ZÁKLADNÍ HYPOTÉZY

Rád bych potvrdil hypotézu, že mezi korupcí a ekonomickou situací dané země existuje obecně vztah. Prostřednictvím regresní analýzy se bude prokazovat vztah mezi HDP per capita a korupcí (index CPI) u vybraných států (Příloha č. 20 – Vybrané státy).

Poznámka autora : vysvětlení indexu CPI je na stránce č. 46 této práce

Očekávaným výstupem je potvrzení dlouhodobého trendu závislosti ekonomické situace země na korupci, resp. závislosti GDP per capita a indexu CPI (viz. Část Výsledky lineární regresní analýzy, str. 50-58 této práce)

Popis dat

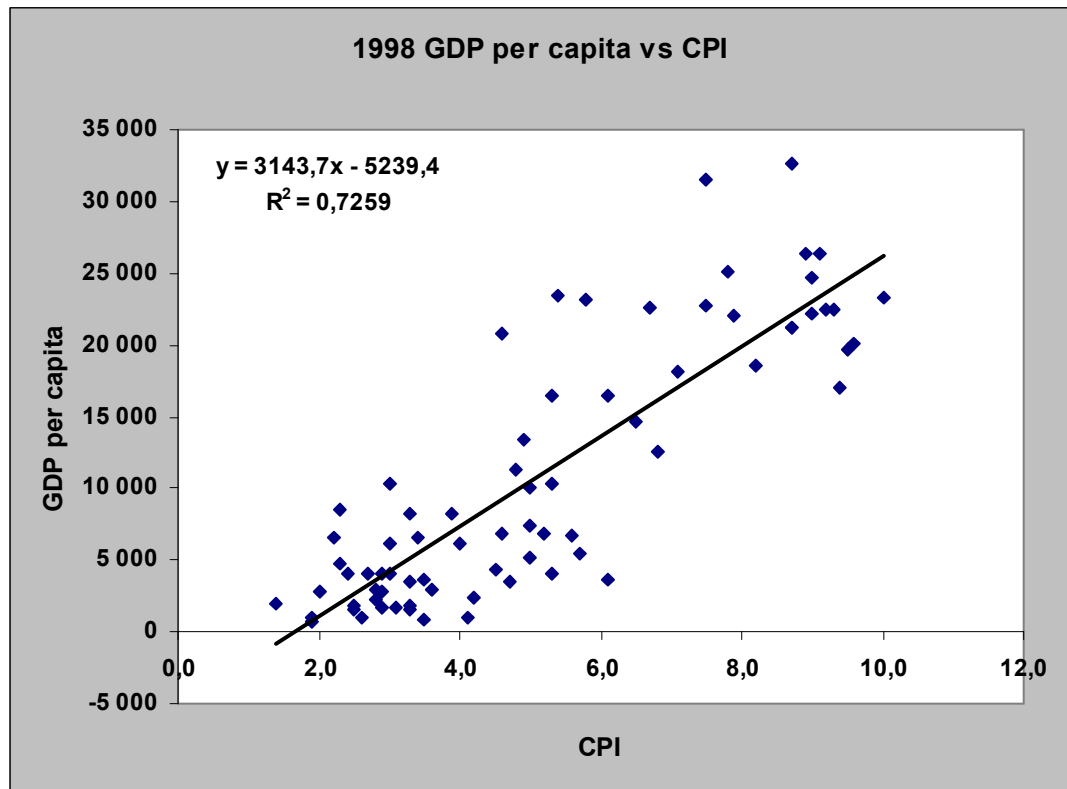
Zdrojem dat indexu CPI byly webové stránky organizace Transparency International (www.transparency.org, 2007) . Jsou zde zveřejněny indexy CPI od roku 1998 do roku 2007. U 74 států jsou k dispozici údaje CPI po všechny uvedené roky.

K vybrané sadě údajů jsem doplnil výši HDP per capita [USD], vždy k příslušnému státu a roku. Zdrojem dat byly každoročně vydávané publikace The World Factbook na webových stránkách The Central Intelligence Agency (CIA) - www.cia.gov., zpracováno v roce 2007

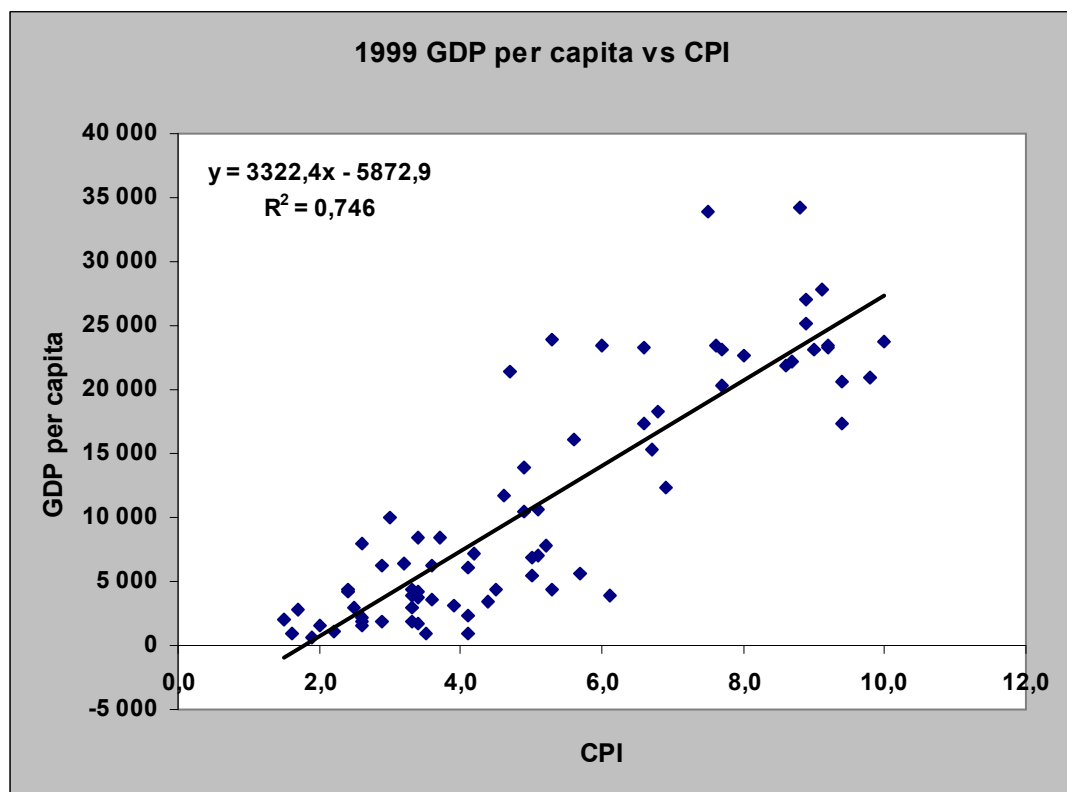
U práce s daty je důležité posouzení věrohodnosti a relevantnosti samotných dat. Uvědomuji si, že například v případě CPI indexu může dojít k nevědomému zkreslení hotnoty dat. Příklad : silně medializovaná korupční aféra může ovlivnit negativně vnímání korupce (resp. CPI Index) v dané zemi, byť faktická korupce může být nízká. HDP per capita může být zase problematicky vyjádřena například u rozvojových zemí, a to z důvodu užití chybné metodologie přepočtu dané hodnoty .

Výsledky lineární regresní analýzy (grafy)

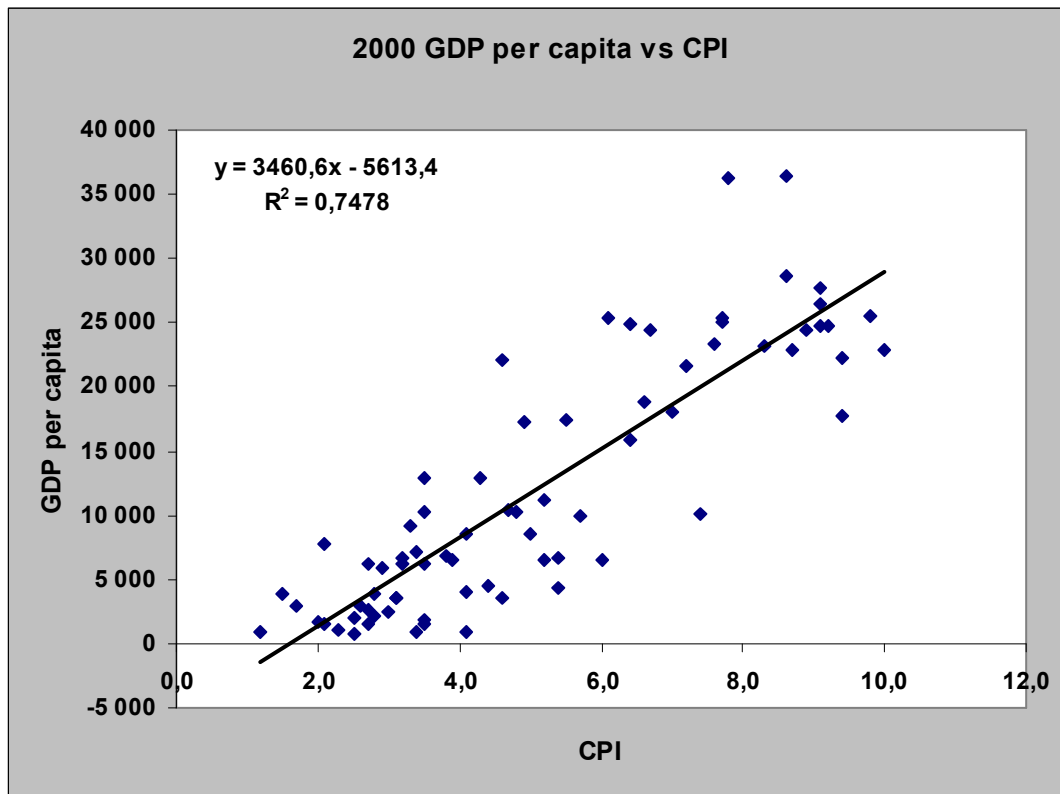
Graf č. 1: GDP per capita (USD) a CPI v roce 1998 (

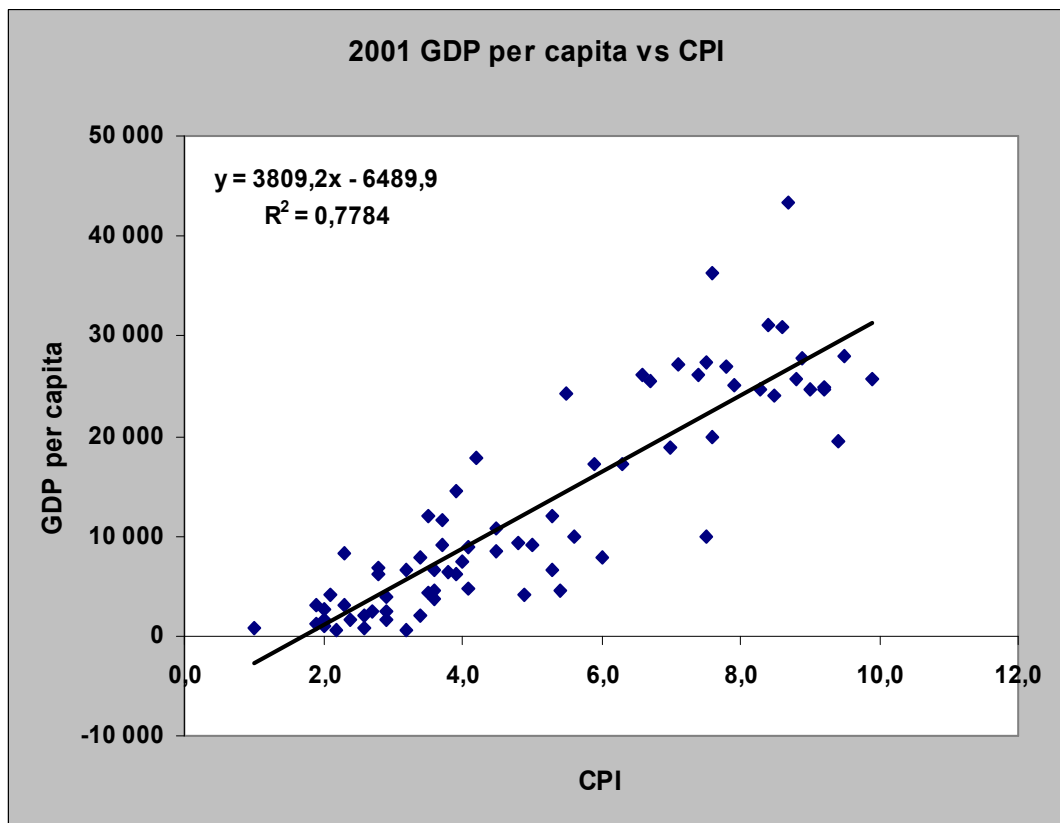
Graf č. 2: GDP per capita (USD) a CPI v roce 1999

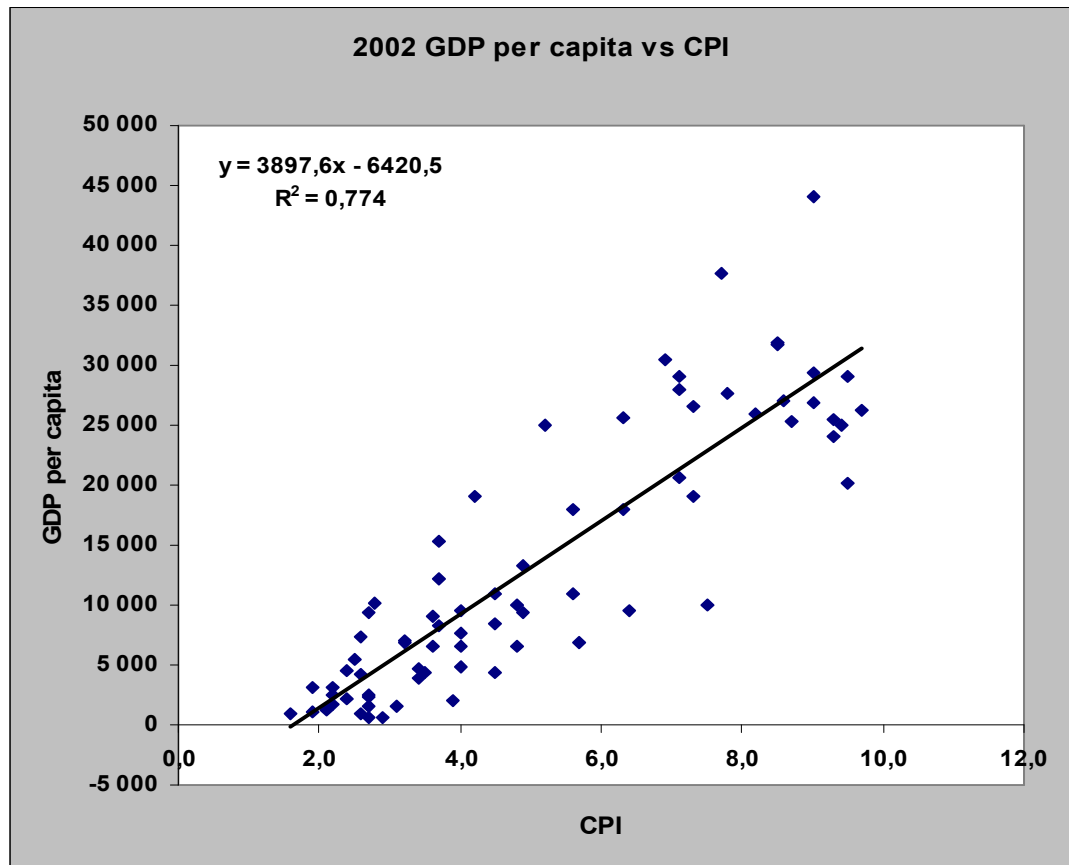
Graf č. 3: GDP per capita (USD) a CPI v roce 2000

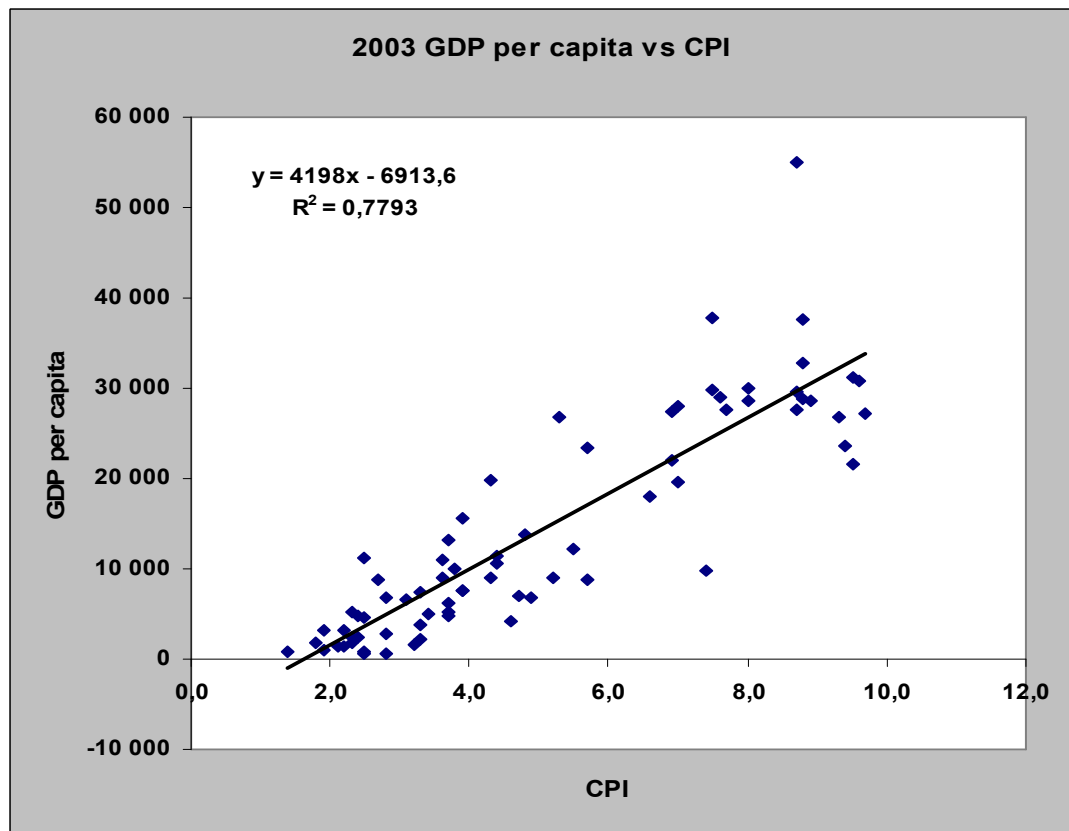
Graf č. 4: GDP per capita (USD) a CPI v roce 2001

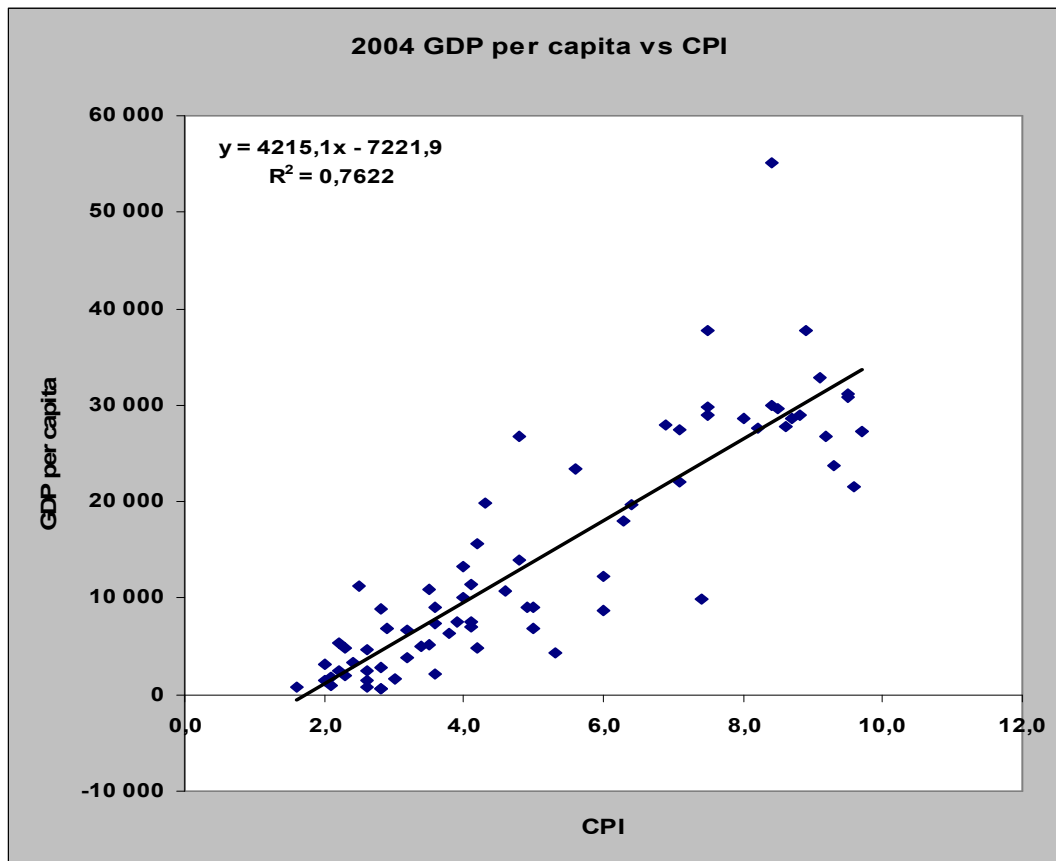
Graf č. 5: GDP per capita (USD) a CPI v roce 2002

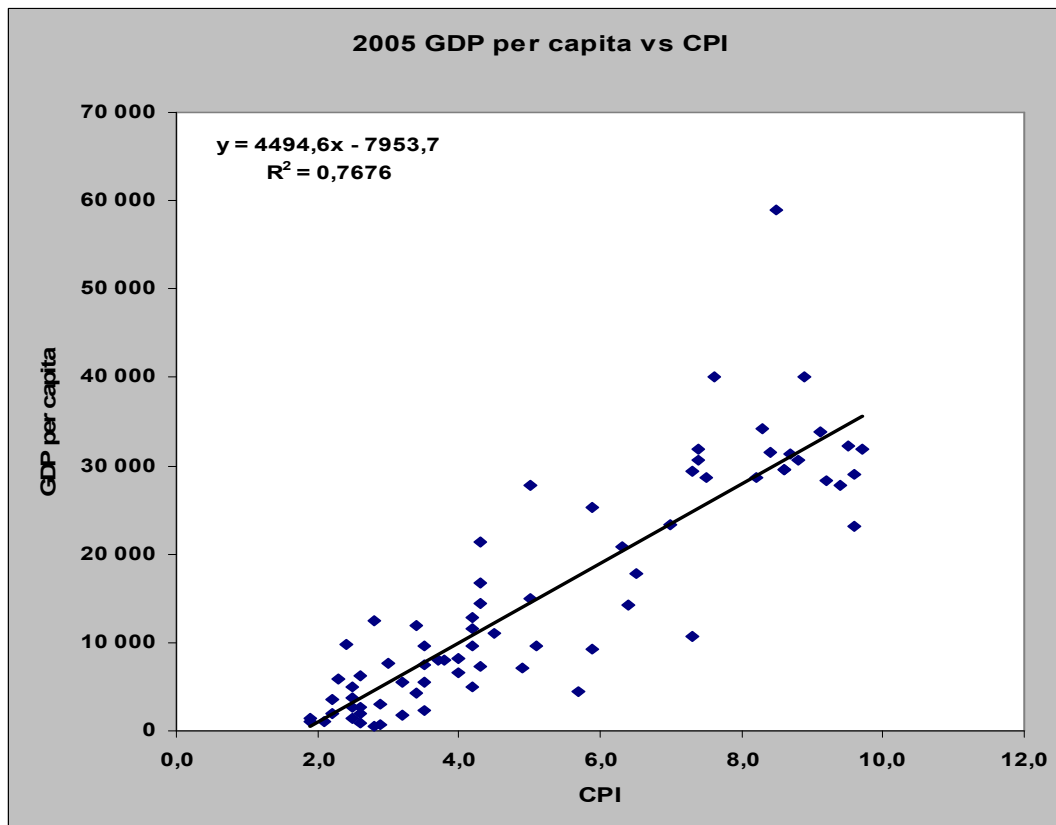
Graf č. 6: GDP per capita (USD) a CPI v roce 2003

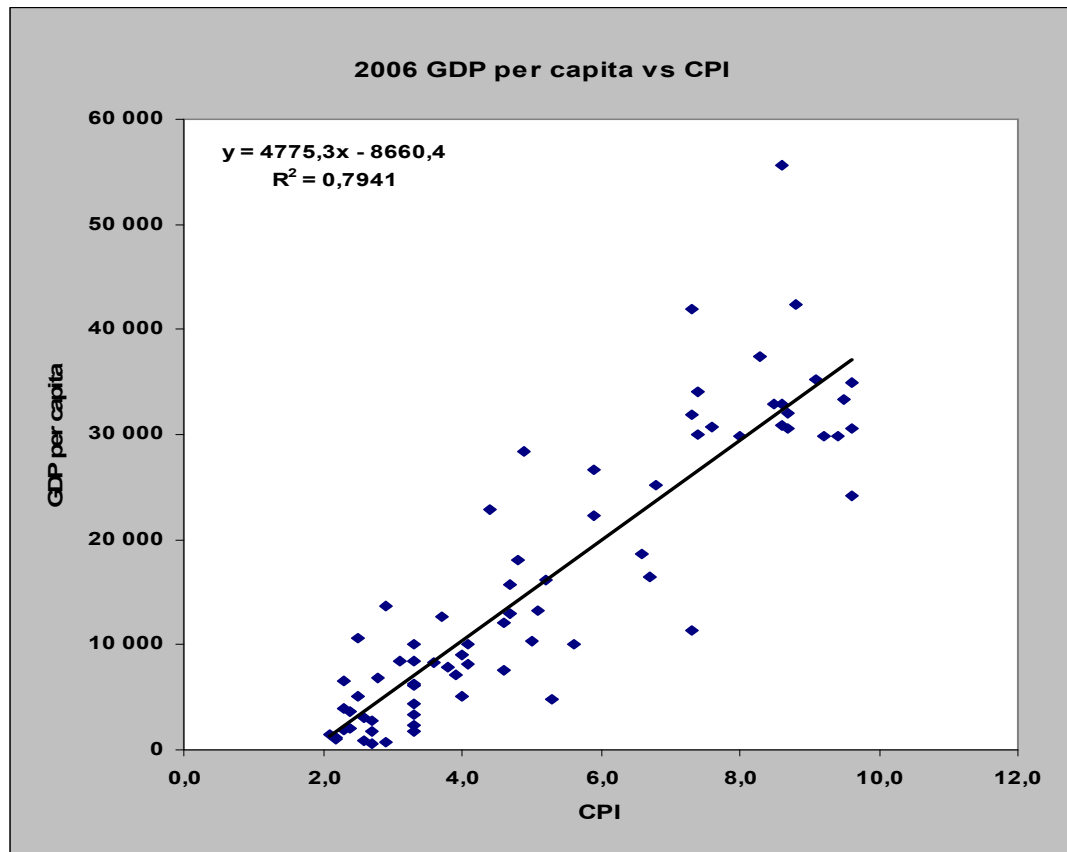
Graf č. 7: GDP per capita (USD) a CPI v roce 2004

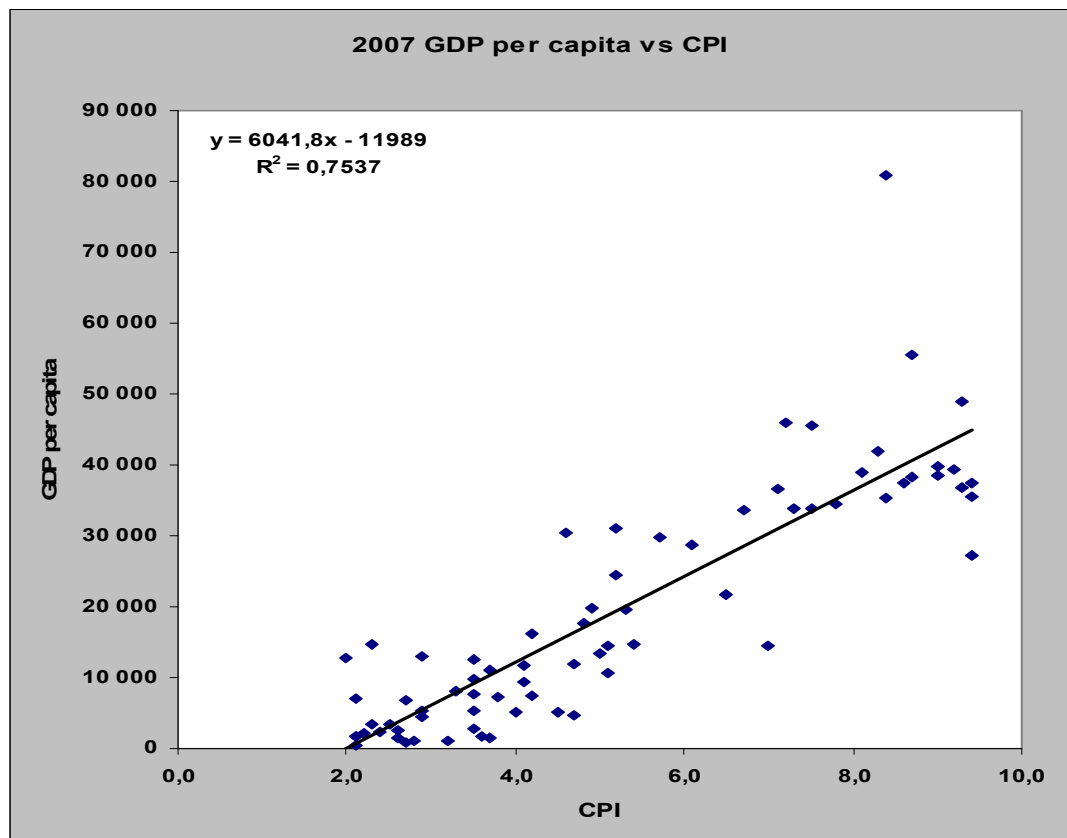
Graf č. 8: GDP per capita (USD) a CPI v roce 2005

Graf č. 9: GDP per capita (USD) a CPI v roce 2006

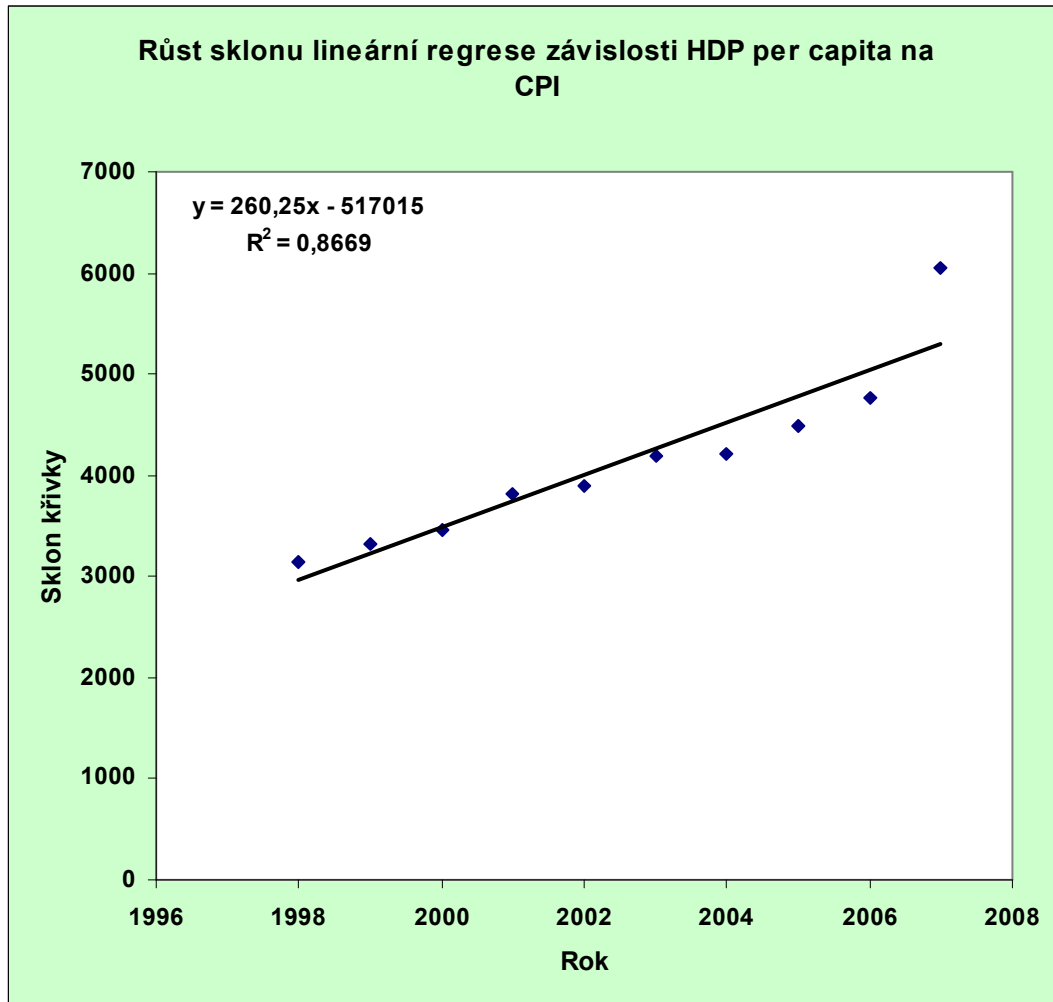
Graf č. 10: GDP per capita (USD) a CPI v roce 2007

Vysvětlivky ke grafu č.1 –č.10 : proměnná x je CPI, proměnná y je GDP per capita

Graf č. 11: Růst sklonu (směrnice křivky) lineární regrese závislosti GDP pre capita na CPI v časovém období 1998-2007

Pozn. Sklon určuje míru závislosti (příklad :při malé změně CPI u velkého sklonu bychom pozorovali velkou změnu GDP per capita)

ROK	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
SKLON	3143,7	3322,4	3460,6	3809,2	3897,6	4198	4215,1	4494,6	4775,3	6041,8

Interpretace výsledků grafů č. 1 – č. 11

Na osách grafů č. 1 až č. 11 byly zaneseny hodnoty GDP per capita a index CPI (index vnímání korupce). Sledování bylo zrealizováno na datech za časové období 1998 – 2007, a to u vybraných států.

Závislosti v jednotlivých letech ukazují, že existuje vztah mezi HDP per capita a indexem CPI. Ze statistického vzorku nám vychází lineární závislost. Pravděpodobnost, že obě veličiny jsou nezávislé je mimořádně nízká (viz. Vybrané parametry, hodnota P- value pro T-test hypotézy, že sklon křivky se rovná 0). Nízká hodnota P-Value (menší než 0,0005) popírá případnou hypotézu, že by index CPI a HDP per capita byly nezávislé veličiny, respektive že mezi nima není žádný vztah.

Tabulka č.2 - Vybrané ukazatele ke grafům č.1 –č.10

Vybrané parametry

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Sklon regresní přímky	3 143,75	3 322,42	3 460,61	3 809,16	3 897,63	4 198,03	4 215,10	4 494,56	4 775,26	6 041,78
Koeficient determinace R ²	0,73	0,75	0,75	0,78	0,77	0,78	0,76	0,77	0,79	0,75
F-statistika	190,68	211,50	213,47	252,90	246,52	254,29	230,72	237,78	277,69	220,33
Počet stupňů volnosti	72	72	72	72	72	72	72	72	72	72
P-value pro F-test	6,E-22	4,E-23	3,E-23	3,E-25	6,E-25	3,E-25	4,E-24	2,E-24	2,E-26	1,E-23
T-statistika	13,81	14,54	14,61	15,90	15,70	15,95	15,19	15,42	16,66	14,84
P-value pro T-test	6,E-22	4,E-23	3,E-23	3,E-25	6,E-25	3,E-25	4,E-24	2,E-24	2,E-26	1,E-23

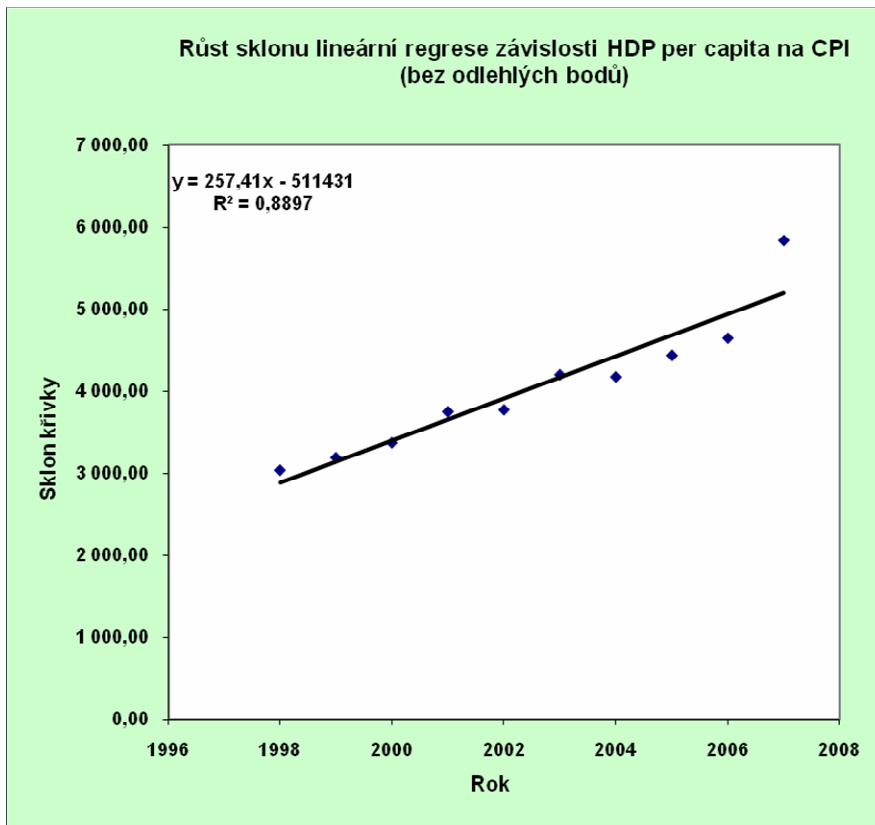
Výsledky sledování ukazují, že v průběhu let 1998 až 2007 rostl sklon regresní přímky závislosti HDP per capita na indexu CPI.

Sklon regresní přímky má růstový trend. Lze konstatovat, že u států s vysokým indexem CPI rostlo HDP per capita rychleji než u států s nízkým indexem CPI. Hodnota CPI u států s vysokým indexem CPI (více než 7) se měnila v průběhu období 1998-2007 minimálně.

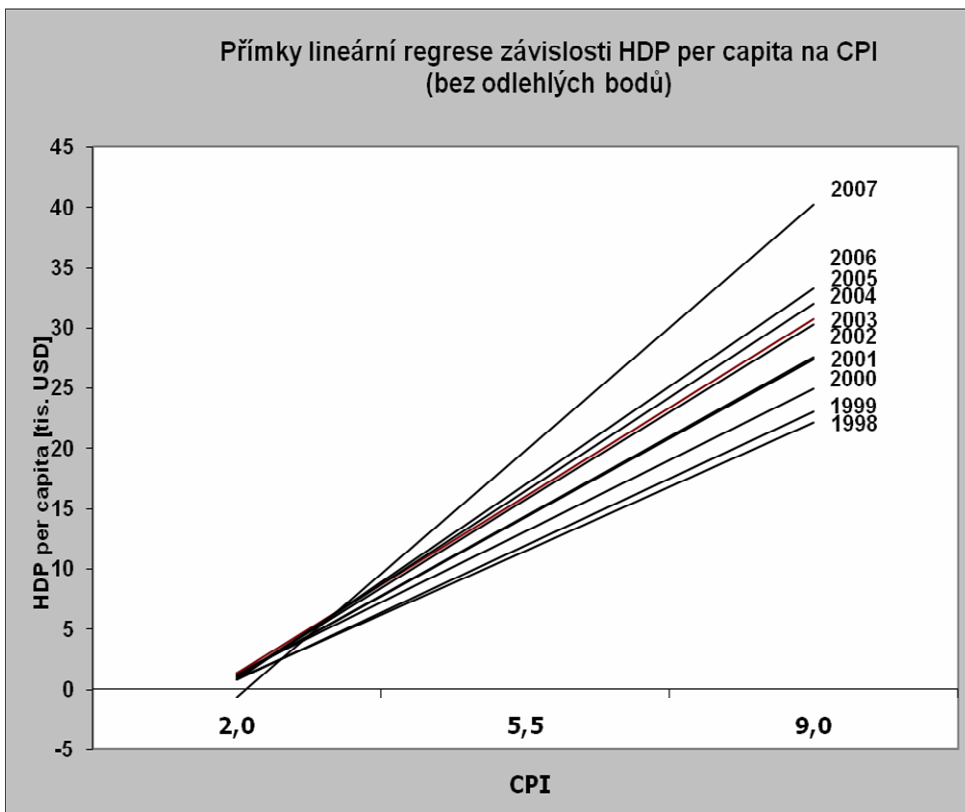
Index CPI je jedním z faktorů ovlivňující růst HDP per capita. Obecně lze říct, že země z nízkým HDP per capita jsou země s nejvyššími korupčními indexy. Na druhé straně země s nejvyšším HDP per capita se řadí mezi země s nejnižším vnímáním rozsahu korupce. Shrnutí : Výsledky prokazují vztah mezi GDP per capita a CPI, tj. vztah mezi ekonomickou situací a korupcí.

Výsledky pozorování vztahu ekonomické vyspělosti země (GDP per capita) a korupce (resp. úrovně vnímání korupce) obecně poukazují na skutečnost, že nejhudší země světa jsou oblasti s nejvyšší korupční aktivitou. Zejména se jedná o státy rozvojové, především africké a asijské. Častokrát platí, že vyšší míra korupce roste s černou ekonomikou dané země.

Graf č.12 : Růst sklonu lineární regrese závislosti GDP per capita na CPI v časovém období 1998-2007 **bez odlehých bodů**

Graf č.13 : Přímky lineární regrese (bez odlehých bodů) 1998-2007

Tab. č.2 : Porovnání hodnot bez odlehlých bodů a komentář.

Porovnání hodnot sady 74 států a sady bez odlehlých případů

Počet států	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
sada 74 států	74	74	74	74	74	74	74	74	74	74
sada států bez odlehl. hodnot	64	63	64	64	63	65	66	66	66	65
Sklon regresní přímky	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
sada 74 států	3 143,75	3 322,42	3 460,61	3 809,16	3 897,63	4 198,03	4 215,10	4 494,56	4 775,26	6 041,78
sada států bez odlehl. hodnot	3 034,24	3 186,10	3 369,36	3 747,41	3 770,74	4 198,99	4 172,38	4 434,97	4 645,20	5 837,39
Koeficient determinace R ²	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
sada 74 států	0,73	0,75	0,75	0,78	0,77	0,78	0,76	0,77	0,79	0,75
sada států bez odlehl. hodnot	0,85	0,88	0,86	0,89	0,89	0,90	0,90	0,90	0,90	0,89
T-statistika	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
sada 74 států	13,81	14,54	14,61	15,90	15,70	15,95	15,19	15,42	16,66	14,84
sada států bez odlehl. hodnot	18,65	21,49	19,77	22,65	22,03	23,94	23,58	24,07	24,30	22,83
P-value pro T-test	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
sada 74 států	6,E-22	4,E-23	3,E-23	3,E-25	6,E-25	3,E-25	4,E-24	2,E-24	2,E-26	1,E-23
sada států bez odlehl. hodnot	4,E-27	4,E-30	2,E-28	1,E-31	1,E-30	2,E-33	3,E-33	9,E-34	5,E-34	4,E-32

Komentář

Sklon (směrnice) lineární regresní přímky se po vyjmutí odlehlých hodnot významně nezměnil - rozdíly činily průměrně 2,3%.
Vyjmutí odlehlých hodnot dle předpokladu zvýšilo koeficienty determinace R² o průměrně 12% a P-value klesla až průměrně 3,6E+8 krát.

Shrnutí : Výsledky sledování bez odlehlých bodů ukazují, že se sklon (směrnice) lineární regresní přímky významně nezměnil. To znamená, potvrzení trendu růstu sklonu lineární regrese závislosti GDP pre capita na CPI v časovém období 1998-2007 (Viz. Interpretace grafu č.11 této práce)

Potvrzením vlivu korupce na ekonomickou výkonnost a ekonomický růst států je vyčíslitelný negativní dopad, kdy pokles korupce o 1 % na škále 0-10 vede k poklesu GDP per capita až o 2%.⁵⁰ (Mauro, 1995) dokazuje, že vysoká míra korupce je spojena s nižší mírou investic vyjádřených jako podíl na hrubém domácím produktu .

Shrnutí

Je zřejmé, že ve světě existují rozdíly v kultuře a základních hodnotách. Lidská motivace je univerzální a spočívá taktéž v tom, že člověk usiluje o maximum ekonomických výhod pro sebe a své nejbližší. To lze nazvat sledováním vlastního zájmu, ale z ekonomického hlediska se může jednat o maximalizaci užitku.

I když korupce a hospodářský růst koexistují, podplácení přináší především náklady a deformace. Korupce snižuje celkové investice. Je-li míra korupce vysoká, země je celkově chudší. Může se ocitnout v korupční pasti, kdy korupce plodí ještě větší korupci a odrazuje případné další investice.

⁵⁰ Zdroj: Mauro, 1995 „ Corruption and Growth“, Journal of Economics , str.681-712

Problém korupce ale spočívá většinou v celkové organizaci státu a společnosti. Ukazuje se, že korupce může vytvářet neefektivnosti a nerovnosti.

Korupce má v různých společnostech různý význam. Co je pro jednoho úplatek, je pro jiného dar. Politický nebo veřejný činitel, který pomáhá svým přátelům, příbuzným a podporovatelům, se může v některých společnostech jevit jako chvályhodný, a v jiných jako zkorumpovaný – a to je paradox. Tradice pořád ovlivňuje vnímání korupce.

V řadě zemí není korupce vnímána občany negativně a tudíž protikorupční opatření na úrovni státu nejsou respektována. Struktura veřejného sektoru s byrokracií a soukromého sektoru korupci buď vytváří nebo potlačuje.

Realizace potřebných celosvětových protikorupčních opatření je obtížnou záležitostí. V boji proti korupci se nabízí několik alternativ⁵¹ avšak míra jejich účinnosti je dána důslednou realizací v reálných podmínkách konkrétních zemí. Rozsah ekonomických a politických opatření proti korupci by měl mít základní cíl, a to snížení samotných pobídek dávat a přijímat úplatky. Vymáhání a monitorování jsou potřebné, ale pravděpodobně nebudou mít dlouhodobý dopad, jestliže se nesníží základní podmínky, které uplácení podporují.

8. ZÁVĚR

Úspěch v boji proti korupci je závislý na dlouhodobé protikorupční strategii. Zcela zásadní a pozitivní roli v boji proti korupci mají nevládní a nezávislé instituce, které stav korupce celosvětově monitorují.

Vypracováním této práce jsem si uvědomil závažnost problému korupce, která má negativní vliv na celou lidskou společnost. Bohužel, k okamžitému potlačení korupce neexistuje jednoduché a rychlé řešení.

Přílohy

Formou přílohy k této práci následují přehledné statistické tabulky.

⁵¹ viz. Kapitola Boj s korupcí – Prevence